

Sisemisjoni number

USUTEADUSLINE AJAKIRI

AKADEEMILISE USUTEADLASTE SELTSI
VÄLJAANNE

Vastutav toimetaja: **O. Sild**

Ajakirja toimkond: O. Sild (juhataja), J. Köpp, S. Aaslava, H. Masing,
J. Taul (korrektori kt.), K. Tiit, E. Teppan, V. Uuspuu (asjaajaja)

Sisukord :

	lk.
F. Jürgenson: Sisemisjoni töö usulised alused	65— 77
O. Etzold: Sisemisjon ja hoolekanne	77— 85
J. Köpp: Kristliku armastusetöö korraldamisest koguduses	85— 90
G. Rutopõld: Tartu linnamisjon	90— 92
O. Sild: Halle pietism Muhumaal 1708—1709	92— 96
M. Arike: Esimene eesti koolipiibel	96—100
O. Sild: Esimese eesti keeles a. 1535 trükitud raamatu tähendus kirikuloo selsukohalt	100—103
Reinhold Seeberg †	103—104

Tartus, 1935

AKADEEMILISE USUTEADLASTE SELTSI KIRJASTUS

Usuteadusline Ajakiri

Akadeemilise Usuteadlaste Seltsi väljaanne

Vastutav toimetaja: O. Sild

VII aastakäik

1935

№ 3

Sisemisjoni number.

Sisemisjonitöö usulised alused.¹⁾

F. J ü r g e n s o n.

Minu teemaks on „Sisemisjonitöö usulised alused“. See tähendab, et tuleb rääkida nendest usulistest jõududest ja motiividest, mis tõukavad ristikogudust ja tema üksikuid liikmeid kogudusele omasele armastusetööle. Tööle, kus ei peeta silmas ainult ligimese ihu ja selle abistamist mitmesugustes hädades, kuigi see on ka tähtis ja seda tööd teeb nn. ilmalik hoolekanne.

Ristikogudus omas armastusetöös peab silmas aga ka inimese hinge ja selle vajadusi, püüab aidata inimest tema hinge mitmesugustes hädades ning näeb oma peamist sihti hingede peastmisetöös. Keegi suur töötegija Jumala viinamäel on kord tähendanud: „Maailm on minu kihelkond ja hingede peastmine minu elukutse.“ Sealjuures ei ole kristlikul armastusel jällegi mitte tähtis ainult peastetud hingede suurem või väiksem arv, vaid iga üksik hing ja selle peastmine; iga üksiku hinge peastmine tähendab kristliku armastuse seisukohast vaadates kõige suuremat võitu.

Säärane on siis kristlik arusaamine armastusest, ja sellise kristliku armastuse ning armastusetöö piiridesse kuulub ka sisemisjonitöö ühes välismisjonitööga. Välismisjon peab silmas esmajoones paganaid, mitte ristiusulisi, ta tegeleb kõigepealt armuõpetuse kuulutamisega neile ning käsikäes selle kuulutamisega võib käia küll ka igasugune muu abistamine ihu ning hingehädades.

Sisemisjoniks nimetame aga armastusetööd, mida ristikogudus teeb enda keskel. Sisemisjonitöös püüab ristikogudus oma

¹⁾ Referaat peetud Tallinnas Sisemisjoni kursusel 26. aprillil 1935. a.

abistava käega ligi pääseda igale liikmele, kannatagu see siis mõne ihu- või hingehäda või ka mõlema all, juhtides teda ühtlasi ka õndsuseteele.

Kui küsida sisemisjonitöö usuliste aluste järele, kui küsida motiivide ning jõudude järele, mis tõukavad ristikogudust üldisele armastusetööle, samuti armastusetööle ka enda keskel ning oma liikmete juures, siis lõppude lõpuks annavad kõik arvesse tulevad jõud ja motiivid endid kokku võtta ja jääb üle ainsam peajõud, tõukaja ning liigutaja — Jeesus Kristus.

Küll on olemas peale Jeesuse Kristuse tema kõrval ka veel teisi liigutajaid ja tõukajaid. Seal olid vanal ajal ehk vana seaduse ajal kõik need, keda nimetame: Mooses ja prohvetid. Mehed, kelle läbi Jumal vanasti juba on rääkinud ja on liigutanud oma rahvast ning liigutab kuni tänapäevani, teritab südametunnistust ning äratab vastutusetunnet ligimese, tema ihu ning hinge vastu. Olgu tuletatud meele, kas või prohvet Heseekieli sõna hingekarjastele, või Jumala sõna prohvetile ja prohveti suu kaudu eriti kõigile neile, kes on kutsutud hoidma Jumala karja: „Inimese Poeg, ma olen sind pannud vahimeheks Iisraeli soo üle, et sa pead minu suust sõna kuulma ja neid manitsema minu poolest. Kui ma ütlen õela vastu: sa pead armutsurema; ja sina ei manitse teda, ja ei räägi mitte, et sa võtaksid õelat manitseda, et ta pööraks ära oma õela tee pealt, et sa saaksid teda elus pidada; siis peab seesama õel küll surema oma ülekohtu pärast, aga sinu käest tahan ma tema verd küsida. Ja kui sina õelat manitsed, ja tema ei pööra omast õelusest ega oma õela tee pealt; siis peab seesama oma ülekohtu pärast surema, aga sina oled oma hinge peastnud“ (Hes. 3, 17—19).

Missugune mure hingede pärast, — ka iga üksiku hinge pärast — ja milline tõsine hoiatus ei tule kuuldavale neis prohveti sõnades!

Mõtlen edasi Moosesele ja tema tuntud käskudele, kuidas siin meile kohustusi meeletuletatakse just ka ligimese ihu vastu ja neid kohustusi kõige mitmekesisemal kujul. Olgu meeletuletatud vanad prohvetid ja nende võitlus ning sõnad sotsiaalelu pahede vastu, mis kuni tänapäevani veel kadunud ei ole ja sellepärast ka prohvetite sõnad veel ajast ega arust pole läinud.

Vana seaduse prohvetite kõrval seisavad uue seaduse apostolid. Ka nemad ei väsi ära rõhutamast armastusetöö tähtsust,

nõudes et usk peab olema armastuses tegev, muidu on tema surnud.

Vaatame edasi ristikoguduse ajalukku, kui rikas on see meeste ja naiste poolest, kes ise mitte ainult usu, vaid ka armastuse poolest rikkad olid, kellest on väljunud tõesti elava vee jõed, mis ulatavad läbi aegade ja ruumide kuni meie aja radadeni, tekitades elu ja liikumist.

Kui küsime aga jõudude järele, mis ristikogudust liikuma on pannud ja praegugi veel panevad armastusetöö suunas, siis kõigi teiste jõudude keskelt kerkib kõrgemale, nagu mõni mäehiiglane teiste madalamate keskel, või tuleb nähtavale, nagu päikene kuu ja tähtede seas, neile viimastele enda valgusest andes ning laenates, millises nemad nüüd ka paistavad — viimne päike Jeesus Kristus.

Küsime siis nüüd — kes oli Jeesus Kristus?

Käesolevas seoses vastaksin nõnda: Jeesus Kristus on kõigepealt see, kes on tulnud maailma „Peastjaks“. Meie hüüame teda harilikult „Õnnistegijaks“. See nimi on ilus. On ka oluliselt õige. Kuid huvitav on siiski, et seal, kus meie omas eestikeelses testamendis loeme „Õnnistegija“ ehk „õndsaks tegema“, seal seisab kreekakeelses tekstis sõna „Peastja“, „peastma“. Nii näiteks kõlab ingli kuulutus jõuluevangeeliumis: „Teile on täna „Peastja“ sündinud“ (Luuk. 2, 11). Ehk tuntud Sakkeuse lugu lõpeb sõnadega: „Inimese Poeg on tulnud otsima ja „peastma“, kes on kadunud“ (Luuk. 19, 10). Jeesus on siis Peastja, on tulnud Peastjaks maailma. Ta on tulnud peastma inimesi, peastma nende ihu, peastma kõigepealt nende hinge¹⁾. Jeesus on see, kes õieti on avastanud selle osa inimeses ja meie silmad avanud selle osa nägemiseks, mida me nimetame inimese surematuks või kadumatuks osaks. Jeesus on see, kes meile näitab

¹⁾ Kui referaadis vahet tehakse ihu ja hinge vahel, siis enam meie harjunud kõneviisi ja vahetegemise seisukohast lähtudes, kuna Uus Testament õieti seda vahet nii järsult ei tee. U. T.-i ja Piibli õpetuse järele on inimene nimelt ihust ja hingest koosnev olevus ja alles ihu ühes hinge või hing ühes ihuga moodustab täie terviku. Ja Jumala lunastuse ehk peastmise töö on nimelt suunatud inimese peastmisele kui tervikule. Siiski teeb U. T. ka vahet nähtavate ja nägemata asjade vahel, esimesed on ajalikud, teised — igavesed; välispidise ja seespidise inimese vahel (2. Kor. 4, 16—18). Ja selles mõttes olgu ka käesolevas referaadis vahetegemine ihu ning hinge vahel läbi viidud.

ja ütleb, et see kadumatu osa ehk hing on lõpmatu suure väärtusega. Jeesus rõhutab iga üksiku hinge väärtust. Ei ole ühtegi teist asja, mida väärtuse poolest saaksime võrrelda hinge ja tema väärtusega, ei ole ühtegi hinda, mida inimene võiks anda oma hinge eest! „Mis kasu on inimesel sest, kui tema kõik maailma kasuks saaks, aga oma hingele kahju saadaks. Ehk mis võib inimene anda oma hinge lunastuseks?“ (Mark. 8, 36. 37), ütleb Jeesus. Kui suure väärtusega on inimese hing ja nimelt üksik hing, seda selgitab Jeesus ka tähendamisesõnas ära-kadunud lammast. Seal kuuleme inimesest, kellel oli 100 lammast. Kui ta ühe neist kaotas, siis jättis tema 99 kõrvesse ja läks otsima kadunud lammast. Ja kui ta selle leidis, pani ta lamba oma õlale, läks koju ja oli rõõmus, kutsus kokku oma sõbrad ja naabrid ning ütles: „Olge minuga rõõmsad, sest ma olen leidnud oma lamba, kes oli kadunud!“

Õieti algab see Jeesuse tähendamisesõna küsimusega: „Mis-sugune inimene teie seast on, kellel 100 lammast on, ja kui ta ühe neist kaotab, eks ta jäta need 99 kõrvesse, ja eks ta lähe selle järele, kes on kadunud, kuni ta selle leiab?“

Kas nüüd tegelikus ja igapäevases elus sääraseid inimesi peaks olema või mitte, — selge on igatahes, mida Jeesus tahab ütelda: et iga üksik hing on temale, kui heale karjasele ja ka Jumalale lõpmata kallis, üksiku hinge peastmiseks on tema valmis tegema kõik ja nägema igasugust vaeva. Üksiku hinge peastmise üle tuntakse taevas rõõmu, — nii lõpeb ka tähendamisesõna — tuntakse taevas rõõmu enam, kui 99 õige pärast, kellele meelega parandamist ei ole tarvis. Nii selgitab Jeesus meile inimese hinge väärtust ja selle väärtuse lõpmatu suurust. Edasi räägib tema meile aga ka nendest hädadohtudest, mis varitsevad hinge. Nendest on kõige suurem ja ühtlasi viimane, kust enam peastamist loota ei ole, kui hing on sattunud selle häda sisse, mis on igavese hukatuse hädadoht või häda.

Peatume natukene sellel hädal ning hädahul ja üldse Jeesuse õpetusel viimseist asjust. Ülal nägime, et Jeesus on õpetanud taevast, samuti nagu ka praegu kuulsime rõõmust, mis taevas tuntakse ühe patuse pärast, kes meelt parandab. Sellesama selgusega on Jeesus aga ka õpetanud ja rääkinud põrgust ehk igavesest hukatusest ning hukkumise võimalusist. Näiteks tähendamisesõnas rikkast mehest ja vaesest Laatsarusest, kuuleme Laat-

sarusest Aabrami süles ja rikkast mehest põrgus, suures valus. Tervest loost käib läbi mõte, et niihästi ühe kui teise saatus on otsustatud lõplikult ja mingisugust pööret või muudatust enam loota ei ole.

Olgu veel meeletuletatud Jeesuse sõna silma väljakiskumisest ja käe ning jala maharaiumisest. Kui sinu silm või käsi või jalg sind pahandab, siis kisu see välja või raiu maha. Parem, et lähed ühe silma, käe või jalaga ellu, jumalariiki, kui et sul 2 silma, kätt ning jalga on ja sind peaks ometi põrgu tulle heidetama — „kus nende uss ära ei sure, ja tuli ära ei kustu“, — see tähendab jällegi seda, et häda on igavene. Niisamuti ka Jeesuse tähendamisesõna viimsest kohtupäevast, mida allpool veel mainime ja teises seoses ette toome, lõpeb kahesuguse võimaluse ning lõppotsuse kujutamise: ühed on, kes lähevad igavesse valli ja teised lähevad igavesse ellu. Samuti mäejutluses Jeesuse sõna kitsast ning laiast väravast, suurest ning vaevalisest teest, millest üks viib hukatusse ja teine ellu.

Kõik need ja sarnased sõnad näitavad kõige suurema selgusega, et Jeesus on õpetanud ning rääkinud mitte ainult õndsakssaamise võimalusest, vaid tema on arvestanud täie tõsidusega ka hukkamise võimalust. Meil puudub igasugune objektiivne alus selleks, et Jeesuse sõnu põrgust ning igavesest hukatusest ja ka Saatanast või Kuradist tembeldada mingisuguseks mitteoluliseks osaks tema õpetuses, nagu see mõnikord kahjuks usuteaduses ja usuteadlaste poolt sünnib. Viimane vaade on küll tingitud sellest, et piibel peaks siin inimlikule mõistusele ja kaalutlustele alla andma, selle asemele, et olla ja jääda ka siin ainsaks autoriteediks. Õpetus põrgust ja viimaseist asjust on oluline osa Jeesuse õpetuses. Sellel asjaolul on oma määratu kaal. Pilgaku pilkajad niipalju kui tahes, kinnitagu nn. haritlased, et ettekujutus põrgust on siiski nagu ebamoodne, on väga keskaegne ja ei sobi nagu sugugi enam meie valgustatud ajajärku; tulgu isegi usklikud ringid ja seletagu, et õpetus põrgust vajab ümberseletamist, ta ei sobi Jumala mõistega, ei sobi tema armu ja halastusega; tahetagu seega lootuse ust lahti jätta, et kord veel kõik õndsaks saavad, kuid kõigi nende ja selletaoliste kaalutluste ning targutuste vastu jääb seisma Jeesus Kristus ja tema sõna ning selle autoriteet. Seda sõna ning sõna autoriteeti tõsiselt arvestades, võime ütelda, et alles siis, kui meie Jeesuse õpetuse põrgust

ning igavesest hukatusest ja selle igavese hukatuse võimalusest tõsiselt võtame, kui seda võimalust ning hädaohtu tõsiselt arvestame, ainult siis meie mõistame ka Jeesuse „Peastja“ nime, meie mõistame, mis Jeesus tahtis ütelda: „Inimese Poeg on tulnud otsima ja peastma seda, mis on kadunud.“ Ainult siis meie saame aru ka Jeesuse sõnade kaalust ütluses: „ta on tulnud andma oma hinge lunastamise hinnaks mitme eest“ (Mark. 10, 45). Sellest kõigest ei ole ta ainult rääkinud, vaid see kõik on saanud tõeks tema kannatuses ja surmas Kolgata ristisambal.

Asi on ju selge, et seal ei ole midagi peasta ja mingisugust peastmisevaeva, kus ei ole mingisugust häda või hädaohtu. Samuti ümberpöörduvalt, kus on tõsine häda ja hädaoht, kus näiteks inimene on uppumas, ja mida suurem on uppumisehüda, seda tõsisemat pingutust nõuab siis ka peastmisetöö. Sama on lugu ka Jeesuse Kristusega. Niihästi tema „Peastja“ nimetust, kui ka peastmisetöö suurusest ja selle vaeva tõsidust mõistame täielikult ja õieti alles siis, kui arvestame tõsiselt hädaohu suurusega. Ja see on nimelt igavese hukatuse hädaoht ja võimalus, mis varitseb iga üksikut hinge. Seal juures on aga, nagu ülal nägime, iga üksik hing lõpmata suure väärtusega.

Meie küsimuseks oli eespool: Kes on õieti Jeesus Kristus? Vastame edasi nõnda: Jeesus Kristus on Peastja ja ta on tulnud Peastjaks ka inimese ihule. Ta aitas inimest ja tegi temale head ka kõiges ihuhädas. Suur osa Jeesuse tööst ja tegevusest oli pühendatud näiteks haigetele ja nende parandamisele ning tervestegemisele. Nagu tema ise kord kokkuvõtlikult tähendab oma tegevuse kohta: „Pimedad näevad jälle ja jalutuvad käivad, pidalitõbiseid tehakse puhtaks ja kurdid kuulevad, surnuid äratatakse üles ja vaestele kuulutatakse armuõpetust“ (Matt. 11, 5). Meie võime näha, et aegade jooksul on nn. kristliku maa rahva haigete ja vigaste olukord palju paranenud. Endistel aegadel ei teatud näiteks pidalitõbistega midagi peale hakata, ei mõistetud neid abistada. Nakkuse kartusel aeti haiged lihtsalt külast ja alevist välja, tervetest kaugemale. Säärased õnnatud inimesed olid kohustatud ise endid teistest kaugemale hoidma. Kui juhtus pidalitõbine tee peal tervele vastu tulema, siis pidi tema eemalt juba enesest märku andma, näiteks hüüdega: „Roojane, roojane“ (3. Moos. 13, 45), et terve temast

kui roojasest eemale hoiaks. Nii näeme, et aegade kestel nende õnnetute olukord on paranenud, sest on korraldatud kodusid ja varjupaiku pidalitöbistele, kus nende eest hoolt kantakse ja kus neid ravitakse, olgugi, et ravimine kuni tänapäevani palju tagajärgi ei ole annud. Ka on sarnaseid varupaiku või koole kurtummadele ja pimedatele, on olemas igasuguseid asutisi, küll haigete, küll vaeste ja vanade, küll laste ja nende jaoks, kes õigelt teelt on kaldunud kõrvale ja neid püütakse juhtida jälle tagasi õigele teele. Küsime: kust on see kõik saanud oma alguse? Meie ei eksi küll kui ütleme, et kõige suuremaks tõukajaks ja liigutajaks sel alal on olnud Jeesus Kristus.

Olgu meeletuletatud siin kohal ka Jeesuse tuntud tähendamisesõna halastajast Saamariamehest, milles on püstitatud põlisem ja kaunim mälestussammas sellele meelele ning meelsuele, mis valmis on tegema head ka ihuhädas. Jeesus lõpetas selle tähendamisesõna käsuga: Nüüd mine ja tee sina nõndasamuti!

Samuti ka see monumentaalne ja põrutavalt tõsine tähendamisesõna viimsest kohtupäevast, mis algab sõnadega: Aga kui Inimese Poeg tuleb oma auhiilguses ja kõik pühad inglid temaga, siis istub tema oma aujärjele; ja siis kogutakse tema ette kõik rahvad ja tema eraldab nad üksteisest, nagu karjane eraldab lambad sikkudest. Tema asetab lambad oma paremale käele, aga sikud vasakule käele. Siis kuningas ütleb neile, kes tema paremal käel on: „Tulge siia, minu Isa õnnistatud, pärige kuningariiki, mis teile on valmistatud maailma asutamisest. Sest mul on nälga olnud ja teie olete mulle süüa annud; mul on janu olnud ja teie olete mind jootnud; mina olen võõras olnud ja teie olete mind koristanud; mina olen alasti olnud ja teie olete mind katnud; mina olen haige olnud ja teie olete tulnud mind katsuma; mina olen vangis olnud ja teie olete mu juure tulnud.” Siis vastavad õiged temale: „Issand, millal oleme meie näinud sul nälga olevat ja oleme sind söötnud? või sul janu olevat ja oleme sind jootnud?, millal oleme meie sind näinud võõra olevat ja oleme sind koristanud? või alasti ja oleme sind katnud?, millal oleme meie sind näinud haige olevat või vangis ja oleme su juure tulnud?” Siis vastab Kuningas ja ütleb neile: „Tõesti, mina ütlen teile, mis teie iial olete teinud ühele nende mu vähemate vendade seast, seda olete teie mulle teinud“ . . . (Mat. 25, 31 jj.)

See tähendamisesõna on selge ja käesolevas seoses väga tähtis. Ta näitab, et viimisel päeval kord liisud langevad ja otsused tehakse vastavalt sellele, kuidas abi oleme annud ja head teinud oma ligimesele tema ihuhädas. Sel päeval tulevad kindlasti harutuse ning kõne alla ka veel teised asjad ning küsimused, kuid kõne alla tuleb nimelt just ka vahekord ligimesega ja suhtumine temasse ja tema ihuvajadustesse ning puudustesse. Jeesus on seda nõnda õpetanud ja see õpetus on tema koguduses ka vilja kannud ja peab seda kandma. Meie kuuleme, et esimeses ristikoguduses Jeruusalemmas kanti hoolt leskede eest ja toideti ning peeti neid ülal koguduse poolt. Ja kuna apostlitel aega ei olnud sõnakuulutamise kõrval ka igapäevast toidujagamise tööd korraldada ja eneste peale võtta, et see töö neid igatahes sõnakuulutamise ülesannete täitmisel oleks võinud segada ja takistada, siis kuuleme, et tekkis algristikoguduses otsekohene amet jumalasõna kuulutamise ameti kõrval, mis meie eestikeelses testamendis on nimetatud „ihutoiduse ametiks“. Selle ameti peale valitakse 7 meest, kellel „hea tunnistus“ pidi olema, kes peale selle pidid olema „täis Püha Vaimu ja tarkust“. Üks nendest valitud meestest oli teadupärast Stefanos, kes sai Jeesuse Kristuse esimeseks veretunnistajaks (Ap. t. 6).

Olgu meeletuletatud siin kohal ka ap. Pauluse hool ning mure Jeruusalemma koguduse vaesemate liikmete eest. Selle mure oli tema kord võtnud enese peale, kui ta Jeruusalemmas oli leppinud kokku apostlitega oma töö asjus ning viisides. Seda kohustust oli tema siis ka usin täitma, nagu ta ise ütleb (Kaal. 2, 10), korraldades korjandusi asutatud kogudustes Jeruusalemma koguduse vaeste heaks. Ta osutas nende korjanduste korraldamisel suurt meisterlikkust, nagu sellest tunnistavad näiteks 2. Kor. 8. ja 9. peatükid, kus Paulus oskab tõiesti hästi virgutada inimesi annetamisele.

Kuidas Jeesuse õpetus ja eeskuju esimeses ristikoguduses vilja kandis, seda kinnitavad meile ka mõned säilinud sõnad apostlite suust. Nii manitseb näiteks ap. Johannes oma esimese kirja lugejaid armastusele ja hoiatab neid viha eest: „Igaüks, kes vihkab oma venda on inimesetapja; ja teie teate, et ühelgi inimesetapjal ei ole igavest elu, mis temas püsiks. Selles oleme meie Jumala armastuse ära tunnud, et tema oma elu on jätnud

meie eest ja meiegi peame jätma elu vendade eest. Aga kellel maailma peatoidust on ja kes näeb oma vennale midagi tarvis olevat ja paneb oma südame tema eest kinni, kuidas jääb Jumala armastus temasse. Minu lapsukesed, ärgem armastagem mitte sõnaga ega keelega, vaid teoga ja tööga (1. Joh. 3, 15—18).

Üsna sarnase manitsuse leiame ap. Jaakobusel, kui ta räägib usust, mis on surnud ilma tegudeta: „Mis kasu on sellest, mu vennad, kui keegi ütleb enesel usku olevat, aga tegusid ei ole temal? Kas usk võib teda teha õndsaks? Kui vend või õde on alasti ja neil puudub igapäevane toidus ja keegi teie seast ütleb neile: „Minge rahuga, soojendage endid ja sööge kõhud täis! Aga teie ei anna neile ihu tarbeid, mis sellest kasu? Nõnda ka usk, kui temal ei ole tegusid, on ta iseenesest surnud“ (Jaak. 2, 14—17).

Need on ju küll väga ja väga igapäevased ning ihulikud asjad, mis nendes apostlite sõnades puudutatakse. Kuid huvitav ja tähelepanuväärne on, et just Jeesus ise neid igapäevaseid asju on ka nimetanud ja neid koguni mõõdupuuks teinud, millega viimisel kohtupäeval inimesi mõõdetakse. „Mul on nälg olnud, kas oled sa mulle ka süüa annud jne?“ Ja kui siis apostlite juures leiame sääraseid manitsusi ja meeletuletusi, — see näitab ainult, et nad Jeesusest on õieti aru saanud ja et Jeesuse õpetus esimeses ristikoguduses tõesti vilja on kannud.

Tähendasime aga sisemisjoni mõiste selgitamisel, et sisemisjoniks nimetatakse kristlikku armastusetööd, mida ristikogudus teeb enese keskel, oma liikmete kallal, neid aidates ühes või teises ihu- ning hingehädas. Selles mõttes võiksime ütelda, et sisemisjonitöö on nagu piiratud armastusetöö, kus ristikogudus tõmbab ise sisemisjonitöös armastusetööle teatud piirid. Nüüd on huvitav vaadata, et leiame ka sarnasele piiratud armastusetööle ja enesepiiramisele teatud aluse Jeesuse juures ja tema eeskujus. Ma mõtlen siin nimelt kõigepealt ühele loole evangeeliumis, kus kuuleme, et Jeesus läks kord Tiiruse ja Siidoni rajadesse, kus elasid juba paganad. Mingisugusel põhjusel ei soovinud Jeesus, et tema tulek sinna saaks teatavaks. Nüüd kuuleme aga edasi ühest naisest, ka paganast, kelle tütar oli kurjast vaimust vaevatud. Kuulda saades Jeesuset, see naine tuleb ja palub teda oma

tütre pärast. Jeesus vastab temale imeliku sõnaga: Lase esmalt laste kõhud, — see tähendab siin muidugi iisraeli laste või rahva kõhud — täis saada, sest see ei ole hea, et laste leib võetakse ja koerte — see tähendab — paganate ette heidetakse (Mark. 7, 24 jj.).

Selle sõnaga Jeesus nagu piirab oma tegevust ja tööd eeskätt iisraeli rahva kasuks, kuigi ta küll pärast ka sellele naisele abi andis tema kindla usu pärast. Tegevust piiravaid sõnu ja eeskuju oma jüngeritele leiame ka muidu Jeesusel. Ta läkitab oma jüngreid välja ja kinnitab neile: „Ärge minge mitte paganate teedele ja ärge minge mitte Saamaria rahva linna, aga minge ennemini iisraeli soo ärakadunud lammaste juure.“ (Matt. 10, 5. 6).

Samal joonel liigub siis ka Jeesuse suurima apostli Pauluse manitsus, kui ta kirjutab Kaalatia kogudusele: „Sellepärast... tehkem head kõigile, aga kõige enam neile, kes meie usku on“ (Kaal. 6, 10).

Ei taha pikemalt peatuda küsimusel, millest sarnane piiramine võiks tingitud olla, sest mulle tundub, et on tegemist ratsionaalse tööjaotuse ning korraldamisega (tuleb asuda lähemalt kaugemale). Igatahes on meil teatud piiramisega siin tegemist ja see piiramine võib nüüd ka ristikogudusele nagu aluseks olla, kui ka tema oma sisemisjonitöös ennast piirab ja töötab selle tööharu kaudu ainult oma liikmete keskel ja liikmete kallal.

Kui nüüd aga peaks tulema kuuldavale hääli: meie tahame teha ainult sisemisjonitööd, tahame toetada ainult ala, mis eneste keskel ja oma koguduse ning rahva kasuks tehakse, kuna välismisjonitööd tuleb lugeda ülearuseks, eriti meil, kui väikesel rahval, — ja sarnaseid hääli ei maksa mitte ainult oletada, vaid neid on tõesti olemas, — siis peame siin küll rõhuga kinnitama, et selline seisukoht ei ole siiski mitte õige. Seesama Jeesus, kes ühelt poolt teatud väljendustega ennast küll on piiranud ja sellega nagu kindlasti toonitanud sisemisjonitöö vajadust, seesama Jeesus on siiski ka selge käsu annud minna paganate juure ja kuulutada armuõpetust neile: „Minge ja tehke jüngriks kõik rahvas, neid ristides Isa ja Poja ja Püha Vaimu nime sisse, ja neid õpetades pidama kõik, mis mina teile olen käskinud“ (Matt. 28, 19, 20).

Vastavalt sellele Jeesuse käsule on apostlid talitanud ja ristikogudus on kohe algusest peale olnud misjonikoguduseks, kus asuti armuõpetust kuulutama ka paganatele.

Need on asjaolud ja kui keegi neis asjaoludes peaks leidma vastuoksusi, siis olgu peale. See teeb piibli ja ka Jeesuse eeskuju suureks, et siin mitte kõik meie väikese ning lihtlabase loogika raamidesse ennast mahutada ei lase, vaid et siin ikka ja ikka jälle paradoksaalsustega kokku puutume, mis meie loogikat ja mõtlemiseviisi kõrgelt ületavad.

Ühele huvitavale loole tahaks lõpuks veel juhtida tähelepanu ja selles peituva armastusetöö motiivile, mis seni käsitletud motiividest lahku läheb ja näiliselt üsna teistlaadne on, nimelt lugu rikkast noormehest. See on üldtuntud, rikas noormees tuleb Jeesuse juure ja küsib igavese elu järele, — mis pean ma tegema, et ma igavese elu pärin? Jeesus tuletab temale meele Jumala käsusõnu ja nõuab nende pidamist. Noormees kostab: Seda kõik olen mina pidanud oma noorest põlvest. Nüüd vaatab Jeesus temale, armastab teda ja ütleb: „Üht asja on sulle vaja, mine ja müü kõik, mis sul on ja anna vaestele, siis peab sul varandus taevas olema; ja tule, käi minu järel ja võta rist enese peale“ (Mark. 10, 17 jj.).

Jeesus nõuab siin ka armastusetööd või armastusetegu ja üht raskemat, mis üldse võib olla, ta nõuab terve varanduse müümist ja selle jagamist vaestele. Kuid huvitav, millega Jeesus seda nõuet põhjendab: ei mitte kaastundega vaese häda ja tema saatuse vastu, vaid enesele vara kindlustamisega taevas. Jeesus nagu soodustab selle sõnaga teatud egoismi või omakasupüüdmist või eneselemõtlemist. Selsamal joonel liigub teine sõna Jeesuse suus, kui ta kord ütleb: „Tehke enestele sõpru ülekohtusest mammonast, et kui teie kõigest lahti saate, nemad teid võtavad igavestesse majadesse“ (Luuk. 16, 9).

Meil on siin igatahes huvitavate Jeesuse väljendustega tegemist, huvitava motiiviga armastusetööle: armastusetöö ei mitte armastuse pärast kannataja ligimese vastu, vaid armastuse pärast iseenese vastu. Tundub nagu ei oleks motiiv mitte küllalt puhas ja ta on kahjuks vist ka vilja kannud selles suunas. Kas ei peitu selles sõnas vähemalt üks juur katoliku kiri-

kus mõjule peasenud heade tegude õpetusele, mis kindlustas õndsust Jumala juures teenistuse ja palga vahekorra põhimõttel mille kui väärdõpetuse vastu pidid usupuhastajad välja astuma? Kuid selle Issanda sõna mõistmisel tuleb arvestada Jeesuse õpetuse ja üldse vast usuelu paradoksaalse iseloomuga. See tähendab siis seda, et kui Jeesus nagu õigustab eneselemõtlemit ja omale vara kogumist, siis tuleb ometigi pidada silmas, mil teel see peab sündima, nimelt varajagamise teel; et saada rikkaks taevas tuleb teine kord täiesti vaesestuda siin maa peal, koguni ennast ise vaaseks teha. Kui nüüd võtta siia juure veel Jeesuse manitsus, et jagades ei pea sinu pahem käsi teadma, mis sinu parem käsi teeb, siis tuleb küll välja, et ka selle sõna motiivide puhtuses mingit kahtlust ei saa olla. Jääb järele vaid see imelik lugu, näiliselt vastuoluline, kuid tõepoolest siiski mitte, et just siis, kui ma ennast täiesti ja täielikult salgan, just siis ma sellega iseennast ja oma seisukorda Jumala juures kindlustan. Või nagu Jeesus seda ise kord on väljendanud: „Kes iial oma elu tahab hoida, see kaotab selle; aga kes iial oma elu kaotab minu ja armuõpetuse pärast, see hoiab selle“ (Mark. 8, 35).

Teemaks oli meil sisemisjoni töö usulised alused. Tuli selgitada neid usulisi motiive ning jõude, mis tõukavad ristikogudust ja selle liikmeid armastustööle. Meie leidsime, et on olemas üks tõukaja ja liigutaja Jeesus Kristus, koguduse pea, kuna sisemisjon on tema käsk ja eeskuju. Nüüd lubatagu tähendada sellele lihtsale, kuid tähelepandavale ja tõsisele asjaolule, et tõsiseks tõukajaks ja liigutajaks võib Jeesus olla ainult ühel tingimusel, kui on usku temasse. Jeesuse küsimus Martalt on küsimuseks meile ühes vastusega: „Mina olen ülestõusmine ja elu; kes minu sisse usub, see peab elama, ehk tema küll sureb. Ja igauks, kes elab ja usub minu sisse, see ei pea mitte igavesti surema; — kas sina seda usud?“ (Joh. 11, 25. 26).

Sama küsib Jeesus ka täna oma koguduse käest, küsib tema iga üksiku koguduseliikme käest. Ja ainult seal, kus sellele küsimisele kostab jaatav vastus Marta viisil: „Jah, Issand, ma olen uskunud, et sina oled Kristus, Jumala Poeg, kes maailma pidi tulema!“ Kus on usku Jumala peastvasse armastusse oma Poja Jeesuse Kristuse läbi, kes ka „mind ärakadunud ja hukkamõis-

tetud inimest on peastnud ja lunastanud kõigest patust, surmast ja kuradi väest, — ei mitte kulla ega hõbedaga, vaid oma püha kalli verega ja oma süüta kannatamise ja surmaga“, — ainult seal võib olla Jeesus Kristus tõsiseks liigutajaks ning äratajaks.

Sisemisjon ja hoolekanne.¹⁾

O. E t z o l d.

1. Sisemisjoni all tuleb mõista misjoni, mis tähendab l ä k i - t u s t. Seda tuleb võtta sõna otseses ja tõsises mõttes. Ap. Paulus ütleb kord: „Aga kuidas peavad nemad kuulutama, kui neid ei ole läkitatud?“ Nõnda ei saa sisemisjoni tööd teha töötegija, kes ei ole läkitatud sellele tööle Issandalt.

2. Sisemisjon ei ole mingisugune humaansus, vaid on k r i s t - l i k u s u a v a l d u s. See võrsub üksi usust Issandasse. Friedrich v. Bodelschwing'i hauakivil on sõna, mis väljendab seda, milles peitus õieti selle armastuserikka elu jõud. „Sellepärast, et meil see amet on, seda armu mööda, mis meile osaks on saanud, ei lähe meie mitte araks“ (2. Kor. 4, 1). Tema asutisi langetõbistele Bethelis käidi vaatamas ligidalt ja kaugelt. Kord tuli ka keegi modern usuteaduse professor oma üliõpilastega ja oli vaimustatud sellest suurejoonelisest armastusetööst. Ta väljendas Bodelschwing'ile jumalagajatul kiitust ja ütles: „Kõik on suurepä-rane, ainult ühest ma ei saa aru, miks peate teie ikka veel kinni usust Jeesuse lunastuse veresse?“ Isa Bodelschwingh vastas: „Ilma selle usuta ei või mina ravida ühtki langetõbist, ega suuda seda sinagi!“

3. Sisemisjon väljub usust Issandasse, ja näitab teed Issanda poole. See on praktiline t u n n i s t u s K r i s t u s e s t. Sisemisjoni töö eesmärgiks on: viia inimesi Jumala juure, et nende hing abi saaks. Kristuse esimeseks kiusatuseks oli vaenlase ütlus: „Tee kividest leiba inimeste jaoks.“ Ja kui meie vaatame kõike häda, puudust, valu ja muret siinses maailmas, kui kerge käeli-gutusega oleks Jeesus võinud kõike seda kõrvaldada? Milline jumalik tegu oleks see olnud! Kuid Jumala Poeg vastab: „Ini-mene ei ela mitte üksipäini leivast, vaid igastühest sõnast, mis

¹⁾ Referaat peetud Tallinnas Sisemisjoni kursusel 26. apr. 1935. a.

Jumala suust tuleb!“ See tähendab, et Jeesus ei tahtnud maailmale leiba, muretu elu ning maa pealset heakäekäiku tuua, vaid tahtis maailma lunastada oma kannatamise ja surmaga. Sest leivapuudusest on suurem häda jumalata olek ja sellest tahtis Jeesus maailma peasta. Kuigi sisemisjon küll tegutseb ka igapäevase leivaga, siiski on tema pealaks hinge abistamine. Kui tahaksime ainult vaeste inimeste majanduslikku elujärge pisut tõsta, nende kõlblat elu natuke parandada, siis ei tuleks sellist tööd küll mitte nimetada sisemisjoniks.

Markuse evangeeliumi teises peatükis loeme, et halvatu toodi Jeesuse juure neljast kantuna. Kuna nad rahvatungi pärast teisisiti ligi ei pääsenud, siis lõhkusid kandjad katuse lahti ja lasid haige ühes voodiga Jeesuse ette. Meie ei loe Püha Kirjast, kas halvatu uskus või ei uskunud Jeesusesse, küll aga tundsid kandjad Jeesust ja uskusid temasse, sest muidu ei oleks nemad oma haigega nii energiliselt toiminud. „Ja kui Jeesus nende usku nägi, ütles tema halvatu vastu: Poeg, sinu patud on sulle andeks antud!“ Kerkib küsimus, miks Jeesus teda ei ravinud? Kas ta ei märganud, et halvatu otsis ometigi tervist ja mitte pattude andestamist? — Jeesus nägi õieti ja tema tegu oli õige. Meie ei saa teisiti, kui peame nagu ridade vahelt lugema, mis oli sündinud halvatu südames. Jeesuse ligiolek ja vaade mõjusid sedavõrt haigesse, et ta oli korraga unustanud oma ihuliku häda ja esile oli kerkinud hingehäda, tema suur patt. Sellepärast Issand annab esmalt vajalisemat abi ning ütleb: „Poeg, sinu patud on sulle andeks antud.“ Jeesuse sõna tekitas usu haige südames, tema patud on andestatud, tal on meelevald üles tõusta ja terve olla. Ta otsis ihule ravi, kuid enne raviti tema hing ja alles siis ihu.

Sisemisjon peab inimesi juhatama ning kandma Jeesuse juure, et nad satuksid tema jumaliku silma alla, kus tema neid võiks igavesti aidata. Evangeeliumi sool peab kõiges tegev olema.

4. Sisemisjon ei ole mingi eraaasi, ega mõne seltsi töö, vaid on koguduse töö. Sageli tundub mõnedele, nagu oleks sisemisjon üksikute kristlaste erahuvi, kes on koondunud sisemisjoni seltsi ümber. Võib paista, et nagu ühed harrastavad jalgpalli, teised malemängu, kolmandad esperantot, nii harrastavad ka mõned sisemisjonitööd ja sünnitavad vastava klubi; kuid see pole nõnda, sest sisemisjoni töö on iga kristlase ja kogu kiriku ülesanne, see on koguduse kui Kristuse ihu funktsioon.

5. Kui sisemisjon on Kristuse ihu eriline funktsioon, siis on selleks tööks ka vaja eri kaarismat, erilist andi. Alg-ristikoguduses ei valitud igäüht hoolekande tööle, veel vähem võeti seks nõrgemaid jõude, kes sõnakuulutamisele enam ei oleks kõlvanud, vaid siis valiti ja paluti Jumalalt „seitse meest, kellel hea tunnistus on ja kes olid täis Püha Vaimu ning tarkust.“ Sisemisjoni tööks on vaja Püha Vaimu, muidu ei vii meie inimesi Jumala juure, vaid viime sageli eemale, sest kuidas võib pime pimedale teed näidata! Samuti on selleks tööks vaja tarkust, sest muidu teeme jällegi sageli kahju.

Ülikoolis käies töötasime kaasa sisemisjoni seltsis. Meie ülesandeks oli hoolt kanda joomarite ning kodutute eest. Minu hoolealuseks oli keegi endine kelner, parandamatu joomar. Hoolitsesin ta korteri, muretsesin rõivastuse ja jalatsite eest, katsusin isegi talle tööd hankida, kuid igal esimesel võimalusel sattus ta jooma. Kohtasin teda kord joobnuna tänaval, ta vaatas vihaselt mu otsa ja lausus: „Ma vihkan teid. Teie oma seltsiga olete süüdi minu hädas. Sest igakord, kui kiusatus tuleb, siis mõtlen, pole viga midagi, küll head inimesed aitavad mind jälle ja siis joon maha kõik. Teie oma pooliku abiga ei aita mind. Oleksite mulle vähemalt peksagi annud! Ma õpetan teid praegu paremini, kui kõik ülikooli professorid kokku, pange ainult tähele, mis ma teile ütlen, tulevane härra pastor! Ja ütelge ka õpetaja Lutherile, et tal teinekord oleks rohkem inimeste tundmist!“ (Ta oli temalt parajasti mõne riidetüki väljanorinud ja mahajoonud). See „jutlus“ oli põrutav. In vino veritas!

Meil on palju tarkust vaja, et õieti aidata. Tarkust on ka vaja, et armastuse andeid õieti jagada. Samuti erilist andi ning rõõmu on tarvis andmisel, et jagatud and vastuvõtjat ei rõhuks (Room. 12, 8).

6. Sisemisjoni töö oleneb sellest, kas Issand meid on läkitanud. Tema võib läkitada niihästi paganate, kui ka vendade juure. Sellest on tingitud „välismisjon“ ja „sisemisjon“. Kuidas tuleb aga neid alasid mõista, kas geograafiliselt? Siis töötaks välismisjon Aafrikas, Hiinas j. m., sisemisjon aga tegutseks „kristlikus“ Euroopas. Selle vahetegemise alusel oleks sisemisjon paganate misjon meie kodumaal, sest „paganaid“ on meil ju küllalt. Või tuleb neid mõisteid võtta koguduse seisukohalt, siis tähendab välismisjon paganate misjonit väljaspool

kirikut, kuna sisemisjon oleks töö koguduse liikmete ja vendade keskel. Tundub, et ka siin pole sisemisjoni ala kindlapiiriline.

Tegelikult ei saa mõlemaid töö-alasid täiesti lahutada. Stefanos vaeste hoolekandjana kuulutas edasi evangeeliumi, vaidles vastastega ja suri märtrina. Samuti kuulutas ka Filippus rõõmusõnumit Saamaria rahvale ja teistele. Ka praegune sisemisjon olgu koguduse pikendatud käsi, mis teenib seal, kus abi on tarvis.

Kuid ometigi on siin tegemist kahe asjaga; sest iseasi on nende abistamine, kes on väljaspool kogudust ja kes usule on eemale jäänud ja iseasi on koguduse seesmine amet, mis hoolitseb koguduse liikmete eluüldpidamise eest. Säärast vahet tuleb silmaspidada ja sellele vastavalt toimetada, sest muidu kannatab töö.

6a. Sisemisjon, kui usust ja kirikust eemalejäänute abistaja, — nagu joomarite, avalikkude naiste, kodutute, varaste, vangide jne. —, ei tohi kokkupõrkuda kirikukariga. Tuleb silmaspidada Pauluse ütlust: „Kui keegi, keda vennaks nimetatakse on ehk hooraja, või ahne, või laimaja, või joodik, või riisuja, sellega ei pea teil midagi tegemist olema, niisugusega ei pea teie ühes söömagi!“ (1. Kor. 5, 11—13; 6, 9—11 jj.). Meie ei kõnele siin kirikukarist, see on ise küsimus ja kui meil tahetakse seda läbi viia, siis võib olla, et ei peaks peale hakatama joomaritega, hooradega jne., vaid ka üsna korralikkude ja viisakate inimestega, kes on ometigi Kristuse salgajad.

Kuid see ei ole sisemisjoni ülesanne ja sisemisjon ei pruugi kellegi peale kohutmõista. Tema ülesanne on ainult aidata ja abistada, kus seda vajatakse. Aga ka abistamise juures peab valitsema Jumala kartus. Armastus peab alati tõega käsikäes käima. Armastusel peab teine kord ka püha viha olema. Bodelschwingh ütles: „Armastus peab mõnikord ka karm ja halastamata olema.“ Meie aga tahame sageli rohkem halastada, kui Jumal ise. Sest mis on nn. joomahäda, seksuaal-häda jne? Paulus ütleb: see on Jumala püha viha ilmutus! Jumal ise on inimesi neisse hädadesse annud (Room. 1, 18—32), et nad ometi kord pööraks omast õelusest elava Jumala poole. Seal tulevad aga kristlased ja seletavad: pole viga, asi polegi nii tõsine, on vaid tegemist pisut kõlbla defektiga! Kartkem Jumalat: „Sellepärast vaata Jumala heldust ja hirmu! Hirmu küll nende vastu,

kes on langenud; aga heldust sinu vastu, kui sa jääd helduse sisse, muidu rajutakse sindki maha" (Room. 11, 22).

Niisugusel juhul ei tule ainult ihuliselt abistada, vaid enne kõike kuulutada ja tunnistada evangeeliumi, mis on ainsamaks väeks, mis sellest hädast peastab. Peab selgesti kuulutama Jumala armu, aga ka tema kohut. Meie ei tohi küll inimesi tüüdata pikkade noomimise ja ähvardamise jutlustega, sest Jumala armu ning kohut võib teine kord ka ilma sõnadeta kuulutada. Meil enestel peab aga hirm olema mitte ainult kõlblise häda ja patu pori ees, mida meie näeme, vaid ka igavese hukatuse ees, mis sellele järgneb.

Meie ei tohi patuorje ja vihalapsi veendumusse jätta, et nad on juba meelt parandanud, Jumala juure tulnud ning pattude andestamise kätte saanud. Kui ärakadunud pojal, kes alles seakarjas oli, viirastuses ning unenäos silmade ette seatakse, nagu oleks ta juba kodus isa juures, nagu oleks kõik juba jälle korras, siis ta küll ei võtaks kunagi kätte, ega läheks Isa juure ja ütleks: „Isa, ma olen pattu teinud Sinu ees" . . . Sellega panek-sime oma hoolealustele tee õige abi juure kinni; sest niikaua, kui poeg ei pööra Isa juure, ei või tema käsi paremini käia. Meie kodutud, joomarid, hoorad j. t. ei või enne tõusta oma endisest elust, kui nad ei ole pattude andestamist saanud ega usku leidnud.

Sellepärast ei või meie muidugi ütelda: „Kui nad oma hinge peasta ei taha, siis mingi ka nende ihu hukka. Siis on ju üks-kõik, kas nad puudust ning häda kannatavad või ei kannata.“ Paulus ütleb: „Sellepärast, et meil nüüd aega on, tehkem head kõikile . . .“ (Kaal. 6, 10). Meie ei või teisiti, kui peame ka neid püüdma aidata, sest meie oleme „kõikide, niihästi mõistlik-kude (usklikkude), kui ka rumalate (uskmatute) võlglaste“ (Room. 1, 14). Aga püüdes neid aidata, tuleb anda õiget abi. Ei tule salata Kristuse armu, ega ka Jumala kohut. Terve töö olgu otsekohene, selge ja kavaluseta evangeeliumi kuulutamine.

6b. Hoopis iseasi on diakoonia, s.o. vennalik abi krist-laste eneste seas. See on teine amet ristikoguduses. Algristi-koguduses oli palju ameteid, kuid neid võiks kõiki jagada kahte liiki; esimene liik muretses sõnakuulutamise eest koguduses, teine liik muretses koguduse liikmete elu ülal-pidamise eest. Sest kristlik osadus ei ulatu mitte ainult

kiriku pinkideni, vaid võtab oma alla kogu elu, töö, tervishoiu ja kõik. Ristikogudus ei koosne ainult „Issandas armastatud hingedest”, mitte üksi peadest või südametest, vaid inimestest, kel tarvis riideid, kingi, söömist, joomist, ja kõike muud, mida Looja esimese õpetuse seletuse järele meile annab. Inimene ei ela küll mitte üksipäini leivast, ta ei ela aga ka mitte üksipäini sõnast, vaid igast ühest leivast, mida Jumal kasvada laseb.

Meie oleme algristikogudusega võrreldes vaeseks jäänud koguduse ametite poolest. „Jumal on pannud mõningad apostliks ja mõningad prohvetiks ja mõningad armuõpetuse kuulutajaiks ja mõningad karjaseiks ja õpetajaiks“ (Eev. 4, 11). Sellest ametite rohkusest, mis Uues Testamendis esineb on meile järele jäänud õieti ainult üks ja nimelt viimane s. o. õpetaja amet, kusjuures hädasunnil koormatakse kõikide ametite funktsioonid ühe või kahe isiku peale. Sellest on suur kahju, eriti aga, et diakoni amet kadus, sest meie „diakonid” on jällegi muutunud mingisuguseiks abiõpetajaiks. Tundub nagu oleks nüüd sõnakuulutamise ristikoguduses juba kõik tehtud, nagu ei leiduks enam teistsugust tööd. Kas oleme tõesti nii vaesed töö ja töövõimaluste poolest? Jumalariigis ei võiks kunagi tööpuudust olla, sest see põld on suur.

Meie aga oleme liig ühekülgseks, mitte „Sõna“, vaid „sõnade kirikuks“ muutunud. Pannakse aina rõhku õpetuse ja teadmise peale, kuna armastuse ja osaduse suhtes oleme vaesed. Võib olla, et teadmiste poolest oleme isegi algristikogudusest rikkamad, sest neil ei olnud isegi veel Uut Testamenti, kuid nende tulist armastust ja elavat osadust meil ei ole. Meenub Pauluse sõna: „Teadmine teeb uhkeks, aga armastus parandab!“ (1. Kor. 8). Armastus aga mõtleb ka ligimese ihu ning elu pääle ja püüab seda parandada ning hoida.

7. Ligimese elu hoidmisele kohustavad meid ka Jumala käsud. Sisemisjon ei ole lõppude lõpuks midagi muud, kui viienda ja seitsmenda käsu täitmine. Samuti kohustab meid selleks ka neljaspalve, mis muidu osutuks valeks. Meie palume neljandas palves: „Meie igapäevane leib anna meile tänapäev”, s. t. ei mitte üksi minule, vaid kõigile. Meie avaldame seega palves oma tahtmist, et kõigil peaks igapäevane leib olema, kui me aga midagi selle soovi teostamiseks ei tee, vaatamata sellele, et meie seda suudame, siis pole selline palve õieti enam palve. Meie

palve kõlaks siis järgmiselt: „Isa, anna Sin a neile leiba, sest mina olen selleks liiga laisk ning kitsi!“ Õige palve ei tohi meid enne rahule jätta, kui oleme teinud, mis meie võimuses. Sellepärast, kui meie neljandat palvet palume, siis peame ka mõtlema teistele ja muret kandma nende igapäevase leiva eest.

Või kuidas me muidu palume (agenda järele): „Kõigevägevam Isa, kanna hoolt lesknaiste eest ja ole vaeslastele isaks...! Halasta kõikide peale, kes viletsuses, vaesuses, haiguses või muu ahastuse sisse on sattunud! Rõõmusta neid oma troostiga, kinnita neid oma Püha Vaimu läbi, et nemad kõik seda tunneksid Sinu isaliku katsumise olevat, Sinu käe alla endid alandaksid ja risti kasu omas hinges tunda saaksid...“ Kas see ei oleks jällegi odav paljaste sõnadega rahuldumine, kui meie mitte ei püüa ühtlasi nende viletsust, vaesust ja haigust aidata? Jumal ei lase ennast pilgata! Niisugused „palved“ ei tungi üldse tema poole.

8. Mis on aga praegusel ajal „igapäevane leib?“ Luter ei ole ühte asja küll just nimetanud omas seletuses, kuid me nimetame ju kellegi „leivaks“ tema elukutset ja tööd, millega ta ennast elatab. Tööpoolest, kõige kallim and ja vara siin elus on töö ja elukutse. Ka seda peame üksteisele õiglaselt muretsema. Inimene on töö jaoks loodud, töö on tema elurõõm ja au. Töövõimeline inimene, kes tööd ei tee, see kaotab oma au. Sisemisjoni peab kindel põhimõte olema: anda ausat tööd, ja mitte armuleiba, sest armuand alandab inimest, töö aga tõstab teda enese ja kaasinimeste silmis. Armuandidel töötada ei ole õnnistust, sest see on igavene Jumala seadus: „Kes ei taha tööd teha, see ei pea ka sööma!“ See maksab muidugi ainult nende kohta, „kes ei taha tööd teha“, iseasi on nendega, kes ei või tööd teha, nagu haiged, vanad, väiksed lapsed j. t. Neile loetakse juba nende haigust koormaks ja risti liigseks tööks.

9. Selles mõttes peaks sisemisjoni senisest laiem a l u s e s a a m a. Kõikides kogudustes oleks kesksel ametil vaja, kus muretsetakse koguduse liikmete elu ja eluüldpidamise eest; antakse head nõu igas asjas, nagu töö ja teenistuse muretsemine, korteriküsimus, tervishoid, puhtus, lastekasvatus; antakse juhatust töö kohta jne. Kas oleks siis üleliigne, kui koguduse liikmed aitavad üksteist oma elu paremini seada, töö kulusid kokkuhoida ja ühiselt edasi jõuda. Kogudus ei vastuta üksi oma liikmete usuliste teadmiste, vaid nende terve elu eest.

Pole imestada, kui meie ise noored pärast leeritamist jätame saatuse hooleks, et nad siis võivad õigelt teelt kõrvale kalduda ja meie leiame oma leeriõpilasi vanglais või mujal. Maailma elu, — ütleb Bodelschwingh — on nagu raske raudrull, mis liigub tänaval. Sisemisjoni ülesanne pole üksi selle rulli taga käimine ning oma haavatute laste kokkukorjamine, vaid ta peab ees astuma, vastavaid tõkkeid tegema ja omi lapsi aitama, et nad ei jääkski rulli alla. Sageli aga on need põhjused, miks inimlapsed rulli alla jäid, majanduslikku laadi, nagu töö- ning korteripuudus, mis takistab õigel ajal abiellumist ning peasemist paremasse seltskonda.

10. Kuid kas see raam ei ole liiga lai, kas see kõik, nagu tööpuuduse vastu võitlemine, elukutsele ettevalmistamine, haigustest hoidumine j. m., kas see kõik ei ole juba riigi ülesanne ja kas riik seda ei tee. Muidugi on see ka riigitöö ja me teame hästi, mis ka meie riik viieteistkümnenda aasta jooksul sel alal on teinud. Kuid missugune isa oleks, kes ütleks: „Sest aitab juba, kui ma oma lastega vahetevahel juttu ajan, ega mul pole tarvis nende elu eest muretseda, ega nad nälga ei sure, sest küllap riik hoolitseb“... Niisugune isa ärataks meis äärmist meelepaha ning saaks koguni karistatud riigi poolt. Kas tahavad siis meie kogudused oma liikmeile ja lastele olla niisugusteks isadeks?

Häda maailmas on tõesti nii suur, et siin jätkub tööd igaühele ja on teretulnud kõik, kes oma abivalmis käe külge panevad. Ega ju riigil midagi selle vastu ei ole, kui kogudused oma liikmete eest ka majanduslikult hoolt kannaksid. Riik ei saa ega taha kunagi kodu asendada, nii ei suuda ka riiklik hoolekanne kristlikku armastustööd asendada. Riigi hoolekanne on nagu õiglane, kuid karm ning vali isa käsi, sisemisjoni Jumala armu läbi on soe ning troostiv ema käsi oma lastele.

11. Ristirahval on tarvis sotsiaalset ärkamist. Mitte ainult isiklikku ärkamist patu unest, vaid ärkamist, et meie silmad lahti läheksid ja meie ära tunneksime oma sotsiaalsed kohustused kaasinimeste ning kaaskristlaste vastu ja neid ka eneste peale võtaksime: „Kandke üks teise koormat, siis täidate Kristuse käsku“ (Kaal. 6, 2). On vaja ärkamist, mis ei jää peatuma südamekambrisse, vaid mis ulatab ka isegi rahakoti ning varani, töö ning teenistuseneni, maja ning pereni; et

kõik, mis ial on, „mitte meie oma ei ole“ (Ap. t. 4, 32), vaid Issandalt meile usaldatud varandus, mille üle vastutame tema ees, et meie ülim ja aulisem ülesanne on: selle kõigega tema kogudust ja ühtlasi tema riiki teenida.

Niisugust ärkamist ei või aga inimesed organiseerida. Seda kutsub Jumal ise ellu oma Sõna läbi. Sest kui algristi-koguduses vaeste ja leskede hoolekande töös, mille korraldamine oli apostlite käes, mõned väärnähted ilmsiks tulid, siis ei ütelnud apostlid: „Seda tööd tuleb tingimata paremini organiseerida, seda tuleb nüüdsest peale täiesti ainult meie kätte ja kõva järelvalve alla jätta...“, vaid nad ütlesid: „See ei sünni mitte, et meie Jumala sõna maha jätame ja toiduse eest muret kanname, vaid seda tööd tehku seitse hoolekandjat, meie aga tahame alati jääda palvesse ning Jumala sõna kuulutamisse.“

12. Armastusetöö on õnnistuseks ka selle tegijaile, sest armastuses peitub suur kasvataj mõju. Sageli märkame eneste, kaaskristlaste ja koguduseliikmete juures, kuidas jõutakse nagu usuliste teadmiste ja tundmistega teatud ummikusse, kust nagu poleks enam edasipeasu. Või puutume kokku inimestega, kes tahaksid uskuda, kuid ei suuda, sest et nende usk on seotud ainult nende enestega. Sellistel juhtudel aitab meid armastus, mis ei mõtle üksi enesele, vaid peab silmas ka ligimese huvi, mis avab südamed Jumala ja tema tõe vastu, nõnda et Jumal ise meie südamesse annab õiget tundmist ning rõõmu ja elavat usku ning lootust.

„Kui mina räägiksin inimeste ja inglite keeltega, aga mul ei oleks armastust, oleksin mina vaid kumisev vask ja kõlisev kelluke...“ Selle tuntud „armastuse ülemlaulu“ sissejuhatuseks ütleb apostel: „Ja mina näitan teile tee, mis on üle kõige.“ Armastus on see kõige madalam ja ometi ülem tee. Armastus on õige tee, sest see viib Jumala juure.

Kristliku armastusetöö korraldamisest kogudustes.

J. K õ p p.

Võttes „Usuteaduslise Ajakirja“ toimetaja soovil sõna sise-misjoni numbri ilmumise puhul, tahaksin siin kohal piirduda mõningate märkustega kristliku armastusetöö tegeliku korraldamise kohta kogudustes. Kuigi sisemisjoni töö suuremas ulatuses nii mu-

jal kui meilgi on peamiselt koondatud eraorganisatsioonidesse, millel ei puudu oma põhjused ja paremusedki, tuleb ometi olla teadlik sellest, et kristlik armastusetöö ei ole koguduse seisukohast vaadates sugugi mitte eratöö, mida teevad need, keda asi eriti huvitab, vaid on ja peab olema ligidalt seotud kogudusega. Mida selgem on koguduse ideaal, seda selgemalt ja reaalsemalt nähtakse ka ülesandeid, mis kogudusel täita. Koguduse ideaali kuulub juba algusest tõsiasi ja nõue, et „ühtegi vaest ei ole nende seas“ (Ap. t. 4, 34) ning koguduses kehtivale kristlikule armastusekäsule on ap. Paulus annud õige lihtsa, kuid lapidaarse sisu ja kuju: „Kandke üks teise koormat ja nõnda täidate Kristuse käsku.“ (Kaal. 6, 2). Nii kaua kui neis sõnades tähendatud ideaal veel seisab kaugel, ei või kristlikud kogudused jääda rahule — pealtvaatajatena. Kuigi praegu palju sünnib väljaspool kogudusi avaliku hoolekande kaudu ja paljude kannatajate koormat sel teel kergendatakse, siiski ei saa tõendada, et kõik kannatajad juba saavad täielikult seda abi, mida nad vajavad. Võib koguni ütelda, et meie oludes ei ole ette näha, et suudetaks kõikide eest hoolitseda vajalikul määral.

Võitluses olemise eest, kui siin kohal tarvitada seda sõna, on ja saab ikka olema neid, kes väsinutena või koguni haavatutena tee ääre maha jäävad, kelledega terved ja tugevad ei saa arvestada. Ja haavad on mõnigikord seesugused, et nad ei paista silma eemaltvaatajale, väsimus on sageli tajutav ainult kristliku armastuse läbi teritatud silmale ja südamele. Ka kõige paremini korraldatud avaliku hoolekande juures jääb kristlikule armastusele veel palju muret ja tööd. Ning kas ei peaks just kogudused kui Kristuse vaimu pärijad ja kandjad olema tõsised armastusekogudused ning ikka rohkem kasvama sellisteks? Kui palju on räägitud ja räägitakse armastusest, nii palju, et see sõna paljudele enam mitte midagi ei ütle, sest ta on saanud liiga igapäevaseks. Oleks vististi õigem ja viljakam kohelda kristliku armastuse mõistet ja sõnagi suurema lugupidamise ning aukartusega, neid mitte „kurjasti pruukides“, vaid hoolitsedes selle eest, et teod rohkem kõneleksid armastusest.

Kui nüüd peatuda küsimusel, millised kõige ligemal seisvad ja seetõttu kättesaadavad võimalused on meie kogudustes tegeliku armastusetöö otstarbekaks korraldamiseks, siis võiks tähendada järgmist.

Koguduse armastusetöö juhtijaks ning korraldajaks on ikkagi koguduse õpetaja. Nii on see tegelikult siamaale olnud, nii peaks see olema edaspidigi. See loomulik olukord peaks igas koguduses tõesti saama täiesti endastmõistetavaks. Sest kui „maa-soola“ juures tegelikku armastust ei leidu või leidub liiga vähe — kust seda siis veel peaks otsitama? Need sõnad ei ole mitte öeldud üldistatud ja seega liialdatud etteheitenä, vaid on sihitud südametunnistuse pihta seal, kus see vajalik.

Koguduse õpetaja loomulikuks abiliseks on köster, kus see amet veel olemas; tema võiks olla paljus asjus tegelik korraldaja ja otsene tööline. Siin leidub laialdane ja viljakas tegevusala, mille viljelemine omalt poolt võiks kaasa aidata mitmesuguste ebasoovitavate arusaamatuste ja hõõrumistegi ärahoidmiseks, milliste tulemuseks on tihti köstrikohta kaotamine jne., ning köstriametit nõnda edasi arendada, et see omandaks igas suhtes täiesti väärika kohta nii kiriku kui koguduse elus ja töös.

Muidugi ei suuda õpetaja ja köster kõike teha ja korraldada, mis vajalik. Sellepärast on tarvis teisigi selleks tööks ligi tõmata ja ette valmistada. Kiriku ülesandeks on hoolitseda selle eest, et oleksid saadaval tarvilikult õpetatud meesabilised ehk diakonid, ning kogudused peaksid neid võimalust mööda töösse rakendama. Näib siiski, et diakonite ettevalmistamine ja eriti nende kasustamine on seotud mõningate raskustega, mis pärast tahaksin siin kohal juhtida tähelepanu naisabilistele ehk diakonissidele, kellede küsimus mõnes suhtes hõlpsamini lahendatav, nagu näitavad ka teiste maade kogemused. Võiks pidada üsna loomulikuks, et igas koguduses on ametis koguduseõde, kes oma ülesanneteks vajalikult ette valmistatud. Suuremad kogudused ei saaks ometi piirduda ühe õega, vaid tööd jatkuks mitmele; oleks koguni mõeldav ning soovitatavgi, et igas suuremas vallas töötaks oma õde. Kuigi niikaugele jõudmine nõuab aega, tähendaks juba igas koguduses ühegi õe tegevus õige palju. Koguduseõe ülesanded ja töö haaraksid üldiselt järgmisi alasid: haigete, vanade, laste ja noorte hoolekannet. Kiire abisaamine haiguste puhul on tihti otsustav. Õde peaks suutma vähemalt kuni arsti saabumiseni esimest abi anda, samuti kergematel haiguste juhtudel nõu anda, raskemate haigete põetamisel omastele abiks olla. Edasi peaks ta võima anda juhatus tervishoidlistes küsimustes, kuna neis asjus valitseb tihti väga suur teadmatus ja

oskamatus; eriti tähtis oleks nõu andmine emadele imikute eest hoolitsemise kohta, sest siin eksitakse sagedasti algelisemategi nõuete vastu nii puhtuse, toidu, riietuse suhtes — lihtsalt teadmise ja arusaamise puuduse tõttu.

Vanade hoolekande alal oleks peale avaliku hoolekande veel koguduseõel ülesandeid, mis vääriwad tähelepanu, sest ka igapidi hästi korraldatud riikliku ja kogukondliku hoolekande juures võib vilunud silm näha, mis veel puudub, eriti hoolealuste hingelises seisundis. Õigel ajal ja viisil osutatud osavõtt vanade sisemistest raskustest, parajal hetkel lausunud lohutuse-, kinnituse-, rahustuse-, hoiatuse-, juhatusesõnad — see kõik omandab mõnikord hoolealuse saatuse kohta suurema tähenduse kui võib ette arvata. Viimaks ei võiks koguduseõel laste- ja noorte hoolekande alalgi olla puudu tööst. Mõteldagu eriti neile oludele, kus emad peavad käima töös väljaspool kodu, samuti sellele, kuidas noorte organisatsioonid, eriti naisorganisatsioonid oma tegelikude ülesannete täitmisel võiksid saada koguduseõelt palju abi.

Juba ainult õige lühikest pilku heites olemasolevatele vajadustele ja võimalustele võib julgesti ütelda, et koguduseõel jatkuks küllalt tööd. Sellejuures ei tule unustada, et õe tegevus ise äratab arusaamist ja huvi, harjutab inimesi kasustama abisaamise võimalusi.

Kust ja kuidas saada koguduse õdesid, see peaks olema kiriku üheks mureks. Kui olemasolevad õdede ettevalmistuse asutised, näit. õdede kool Tartus, ei peaks saama rahuldada kõiki tarbeid, siis oleks vaja nõu pidada nende edasiarendamise ja täiendamise üle, samuti tarbekorral uusigi asutisi ellu kutsuda. Kuna üht õde terve kihelkonna ehk koguduse kohta on liiga vähe, mitme õe ülalpidamine aga tihti majanduslikult raske, siis oleks soovitav käia vastavate abijõudude töösse rakendamisel teed, mis mujal sageli häid tulemusi annud. Saksamaal näiteks on õige rohkesti korraldatud abijõudude või aseõdede ettevalmistamist nõnda, et kogudus laseb oma liikmete hulgast kedagi, kellel vajalikud eeldused, tutvuda hoolekande tööga, eriti aga õppida haigete talitamist ja võtab ta siis kindlapalgalisse ametisse. Seesugused aseõed või abijõud võivad olla abiks peamiselt haiguste, eriti ka suuremate taudide puhul.

Viimaks juhitagu ka tähelepanu ühele viisile, mida rooma-katoliku kirikus, kus on olemas suured abiväed armastusetöö

tarvis nunnade, diakonisside ja mitmesuguste organisatsioonide liikmete näol, on kasustatud lisajõudude hankimiseks koguduse liikmete hulgast. Maatütarlapsed saavad nimelt oma koguduse kulul üldist lühiajalist teoreetilist õpetust, tavaliselt neli nädalat, harjutavad endid selle järele tegelikult haiglates umbes sama pika aja kestel ja kohustuvad siis oma kodukoguduses haigetele tasuta abi andma hariliku kutsetöö kõrval. Need rahva keskel elavad ja seetõttu häda juhtudel otsekohe kätte saadavad abijõud võivad tihti tõesti head tööd teha. Evangeeliumi kirikus on mõnes kohas eriti naisseltsid heade tulemustega jälginud seda eeskuju. Oleks hää, kui meiegi naisorganisatsioonides, mida meil on õige rohkesti, pöörataks tähelepanu ka sellele ülesandele ja võimalusele.

Mis puutub küsimusse, kas siin mainitud, mitte täielikku arstilist haridust ja ettevalmistust saanud õed ning teised abilisest ei too kasu asemele kahju, sest et nad oma puuduliku asjatundmise ja vilumatuse tõttu võivad teha raskeid eksisamme, siis on eriti Saksamaa kogemused asjaomaste kirjelduste järgi näitanud, et kartused „diletantismi“ hädaohu eest on osutunud liialdatuiks. Üldiselt on võidud tähele panna, et kui vastavate isikute valimisel silmas peetakse vajalikke isiklikke omadusi, nende tegevust jälgitakse, neile ka pidevalt asjatundlikku nõu ei keelata, siis tahe kõike teada ja teha sugugi mitte ei avaldu seesugusel kujul, et see sisaldaks erilist hädaohtu. Sellevastu aga on küll paljudel kordadel võidud seda abi anda, millest muidu oleks ilma jäädud. On ju ka olnud erandeid, kuid nende kasustamine argumendina seesuguste abiliste vastu ei ole osutunud küllaldaselt põhjendatuks, et keelata eluõigust sellisele eneseaitamise katsele.

Lõpuks mainitagu, et kristliku heategevuse otstarbekama korraldamise ning juhtimise, samuti asjaomaste tööjõudude ning ettevõtete koondamise huvides tuleb pidada soovitavaks vastava keskuse loomine igas koguduses. Seesuguseks keskuseks on loomulikult koguduse majaja, millise asutamist meie kogudused peaksid hakkama kavatsema ning teostamagi. Kogudusemaja ülesanded võiksid muidugi olla ka laiema ulatusega, kuid on kindel, et just kõnesoleval alal tehtav töö annaks temale väärrika sisu ja tähenduse. Seesuguste kogudusemajade rajamine ei võiks hea tahtmise ja huvi juures kogudusetöö parema korralduse vastu mõneski koguduses tekitada erilisi raskusi. Ilma et tahaksin

kellelegi ebamugavusi valmistada, tähendaksin sellele, et mõnes kohas leiduks ehk võimalus kasustada selleks vajalikkude ümberehituste ning täiendustega isegi mõnda osa pastoraadi või köstri-koha ruumest, mida praegusel ajal ei suudeta või ei tahetagi kasustada endises suuruses. Muidugi oleks see võimalus silmas peetav ainult seal, kus ta ei tekita uusi soovimatuid raskusi.

Tartu linnamisjon.

G. R u t o p ö l d.

Tegelikult on Tartu linnamisjon ellukutsutud juba läinud sajandi lõpul 1876. aastal Tallinnas superdent V. Schultz'i õhutusel asutatud „Evangeliumi Seltsi“ äratusel. Alguses on tegutsenud linnamisjoni alal omaaegsed Tartu linna vikaarõpetajad jumalaksõna kuulutajatena vanadekodudes ja vangimajades, kelledele pärastpoole abiks kutsutakse linnamisjonärina endine kooliõpetaja Märt Käärt Keilast.

Kui 1920. aastal asutati „Eesti Sisemisjoni Selts“, siis peeti tarvilikuks ka Tartu linnas selle ülesandeid täita, mille hulka kuulus ka linnamisjoni tegevus. Selleaegne sisemisjoni tegevus nõudis peaaesjalikult suurt pingutust koolide usuõpetuse korraldamise ja usuõpetajate palkamise küsimuses. Kuid ka vaestemajad Annemõisas, Tartukodus, Betaania vajasid hingehoidlist tööd, mida enda peale võttis Tartu Pauluse kog. abiõpetaja G. Knüpffer, pidades seal jumalateenistusi. Vangimajad, haigemajad ja leprosoorium jäävad linnamisjonäri M. Käärt'i hoolde. Nõnda teotseti ühiselt linnamisjoni ja sisemisjoni alal 1920. aastast kuni 1924. aasta alguseni.

5. märtsil 1924. a. on Tartu linna eesti koguduste esindajad Tartu Pauluse koguduse leerisaalis Vallikraavi tän. nr. 16 koos, kus põhimõtteliselt ühel häälel vastu võetakse:

1) Tartu linna eesti kogudused tunnistavad Tartu linna sisemisjoni töö omaks tööks ja asuvad ühisel jõul tööle, et linnamisjoni tööd laiemale alusele seada;

2) esimeseks ja tähtsamaks tööharuks olgu evangelisatsioon ja kui võimalusi leidub, siis võitlusse astuda ka ihuliku hädade vastu;

3) tänane kokku astunud organisatsioon töötagu selles suu-

nas edasi, kuni sellest ajutisest organisatsioonist välja kujuneb vastav linnamisjon. Sellesse organisatsiooni kuuluvad kõik Tartu linna eesti koguduste õpetajad ja üks saadik igast kogudusest.

5. mail 1924. a. nimetatud organisatsiooni teisel koosolekul kinnitatakse see koguduste omavaheline organisatsioon „Tartu linnamisjoni komitee“ nime all ja valitakse sellele kolmeliikmeline juhatus. Esimeheks Tartu Pauluse kog. õpetaja A. Habicht, laekahoidjaks H. Lell Tartu Peetri II pihtkonnast ja kirjatoimetajaks G. Rutopõld, Tartu Peetri I pihtkonna õpetaja. Linnamisjoni õpetajaks valitakse Tartu Pauluse abiõpetaja G. Knüpffer ja linnamisjonäriks M. Käärt, teiseks linnamisjonäriks kutsutakse endine kooliõpetaja H. Rooma.

Koguduste poole pöörduetakse sama koosoleku otsusega määrata iga koguduse liikmemaksu maksja pealt 10 senti aastas linnamisjoni heaks. Kõik linna eesti kogudused tulevad siin ettepanekule vastu ja see maks on jäänud püsima linnamisjoni heaks tänaseni.

Keskmine sissetulek kogudustest on olnud aastas kr. 1.500, mis ka väljaminekud on katnud, s. o. misjoniõpetaja palga kr. 720 aastas, kahe misjonäri palga kr. 600 aastas.

1. juulist 1929. a. lahkub linnamisjonär M. Käärt asudes pensionale kõrge vanaduse tõttu ja kogudused võtavad enda kanda tema pensioni kr. 10 kuus. Linnamisjoni õpetaja kõrvale jääb töötama ainult üks linnamisjonär H. Rooma.

1. maist 1932. a. lahkub linnamisjoniõpetaja G. Knüpffer ja valitakse tema asemele ajutiselt kand. K. Kool ja õpetaja emer. J. Adamson.

1. aprillist 1933. a. lahkub Komitee esimees õp. A. Habicht ja 16. novembril 1933. a. valitakse Komitee esimeheks praost G. Rutopõld, laekahoidjaks H. Lell (endine) ja kirjatoimetajaks Tartu Maarja kog. õpetaja A. Vöhrmann.

7. juulil 1934. a. sureb laekahoidja H. Lell ja 29. augustil 1934. a. valitakse lahkunu asemele notar A. Siska laekahoidjaks. Et linnamisjonär H. Rooma haiguse tõttu juba aasta algusest peale tegevusest eemale on jäänud, valitakse tema asemele linnamisjonäriks kooliõpetaja emer. Arbeiter.

12. aprillil 1935. a. peetakse Tartu linnamisjoni ja Eesti Sise-misjoni Seltsi ühine koosolek, millest ka piiskopp osa võttis. Sellel koosolekul otsustatakse asutada senise Tartu linna eesti kogu-

duste-vahelise linnamisjoni komitee asemele iseseisev „Tartu linnamisjoni Selts“ ja kutsuda ametisse linnamisjoni õpetaja.

17. juunil 1935. a. otsustab Komitee ametisse kutsuda Tartu linnamisjoni õpetajaks kand. H. Viks'i ja esitada teda kinnitamiseks konsistooriumile. 27. juunil järgneb kinnitus ja H. Viks asub ameti täitmisele 1. juulist 1935. aastal.

Need on lühikesed andmed Tartu linnamisjoni üle, mida olen sellekohaste andmete järele olemasolevatest protokollidest ja vahikirjadest kokku seadnud. Linnamisjonitöö pole mitte kerge ega väljapaistev olnud, kuid seda enam on ta vilja kandnud nende vanakeste ja väetimate seas, kes on unustuse hõlma vajunud seltskonnas. Annaks Taevane Isa, et see vili jääks koguduste keskele suurima armastuse ergutajaks tulevastele põlvedele.

Halle pietism Muhumaal 1708—1709.

O. Sild.

Pietism tähendab pöördumist praktilisele kristlusele. Ta nõuab südame vagadust ja usuelu elavat avaldust ning armastuse tegusid. See vaim ergutas armastusetööle ja tegevusele, mida hiljemini Wichern hakkas nimetama sisemisjonitööks. Sellest pietistlikust vaimust aetuna asutas August Hermann Francke omad kuulsad asutised Halles, mis veel praegu moodustavad nagu omaette kvartaali. Tema tööalaks oli hoolekanne vaeste eest, hoolekanne laste ja vaeslaste eest, hoolekanne noorte eest, hoolekanne rahva evangelisatsiooni eest. A. H. Francke õpilased kandsid oma õpetaja aateid ning vaimu laiali üle Saksamaa, aga ka väljaspoole Saksamaad, Hollandisse ja Inglismaale, Rootsi ja Moskva ja ka eestlaste maale. Francke asutiste eeskuju ja vaimu mõju ulatus sel teel ka meie maale. See mõju oli aga alguses suurte raskustega seotud, nii kaua kui kestis meie maal Rootsi valitsus, mis oma käevarrega kaitses ja toetas meie maa kiriklikku ortodoksiat. Üksikasjaliselt võime seda jälgida nende ridade kirjutaja monograafias „August Hermann Francke mõjud meie maal“ (1928), ühes selle järele ilmunud täiendustega. Meie näeme sealt toliaegseid seisukordi Eestimaal, Liivimaal, Saaremaal. Sellele tahaksime illustratsiooniks ning täienduseks siinkohal veel juurde lisada Halle pietismi

esinemist M u h u m a a l 1708—1709 (vastavate Saaremaa konsistooriumi arhiivis olevate aktide alusel a. 1708—1709; see arhiiv asub nüüd Riigi Keskarihiivis).

Muhu saarel esineb süüdistus pietismis 1708. a. kodukooli õpetaja stud. theol. Martinus Marschalli vastu, kes ühes naise ja lastega elas Suure-Muhumõisas (Grossenhoff), olles ametis proua Margaretha Hedwig Vietinghoff'i, sünd. Stakelberg, juures. Süüdistuse tõstab Saaremaa konsistooriumi ees Muhu koguduse õpetaja Joh. Näsman (1703—1711), konsistooriumis tuli see kaebus ettekandele 12. augustil 1708. Joh. Näsman seletab oma kirjas, et nagu teada, on Liivimaal siin ja seal pietistide eksitustega tegemist. Pärast kuninga sellekohast käsukirja on nende arv natuke kahanenud, kuid nad ei jäta järele salaja oma mürki levitamast, kus see neil võimalik on. Selle kuningliku käsukirja alusel palub ta ette kutsuda, üle kuulata ja eksamineerida mainitud Marschall, kelle eluviisid, nagu ta on ise näinud, on pietistlikud ja kes, nagu talle on teatatud, esitab ning levitab võõrast õpetust. Sellega olevat kooskõlas, et ta peaaegu aasta jooksul, mis ta siin asub, ei ole tema ega ta abikaasa laual käinud.

Konsistoorium, mille vaimulikuks esimeheks oli sel ajal superdent dr. Hermann Witte, teeb Marschallile esitatud süüdistuse teatavaks, kes kirjas, mis konsistooriumis 9. IX. 1708 kõne alla tuli, seletab, et õpetaja Näsman proua rittmeister v. Vietinghoff'iga vaenus elab, ja kuna õpetaja Näsman proua Vietinghoff'ile otseselt midagi teha ei saa, on ta kõnesoleva süüdistuse informaatori vastu esitanud. See tema süüdistus ja kahtlustus ei olevat aga millegagi põhjendatud. Ta ei olevat kuidagi kahtlane isik, kuna ta on ligi 2 aastat Riia lütseumis kantor olnud ja on seal tervet V-dat klassi õpetanud, ilma et kellelgi tema üle on kaevata olnud, nagu juurelisatud ametissekutsumise ning ametist vabastamise kirjad seda näitavad. Marschall pidavat temale antud „pietisti“ nimetust sõimunimeks ja tahtvat kaebajat vastutusele võtta. Marschalli kirjale juurelisatud tunnistustest räägib üks Marschalli votseerimisest 1. detsembril 1702 Riia lütseumi „viidendaks kolleegaks“ ehk kantoriiks, kes ühtlasi juhatab koraalilaulmist saksa jumalateenistusel Riia Jakobi kirikus.

Teine tunnistus on samuti Pärnu kirikukonsistooriumi poolt välja antud (Olaus Moberg'i ja Johan Folcher'i allkirjadega) 14. sept. a. 1704., kus Marschalli kohta kiitvalt räägitakse tema ametist lahkumise ja kodumaale sõitmise puhul.

Kuulda saades Marschalli ähvardusest teda vastutusele võtta, oli Näsman vahepeal pöördunud Pärnu ülemkonsistooriumi poole, teatades Marschalli tegelemisest tema kihelkonnas, mille tagajärjel ta mõnedele hingedele on olnud pahanduseks, ja oma kaebusest ning Marschall'i (alias Marschalck) ähvardusest teda vastutusele võtta ja palunud saata tõelikke andmeid Marschall'i kohta.

Pärnu ülemkonsistoorium saatis Saaremaa konsistooriumile pikema kirja 2. X. 1708, kus mainitakse Liivimaa endiseid pietistlikke eksitajaid Schilling'it, Krüger'i ja Nothhelfer'i ja teisi, kes veel käesoleval ajal rahunust külvavad, ja siis Marschalck'i kohta seletust antakse. Öeldakse, et Marschalck juba Riias on ühendust pidanud määratseja Krüger'iga ja külastanud konventiiklite koosolekuid, mispärast ta juba oli äratanud ülemkonsistooriumi tähelepanu. Vahest sel põhjusel pidaski ta paremaks ametist lahkuda.

Pärnu bürgermeister Dau, kes usu asjus mitte väga õige ei olevat, kutsunud Marschalck'i Pärnu kooli konrektoriks. Kui ülemkonsistoorium sellest oli kuulda saanud, kutsus ta stud. Marschalck'i oma ette, ei saanud teda aga näha, kuna tema patronid olid ta kõrvale toimetanud ja jäigi teadmataks, kuhu ta oli läinud. Pärnu ülemkonsistoorium teab, et need eksitajad püüavad nende peale kaebajatega eraprotsessi alusel protsessima hakata. Sellepärast tulevat usu asjus kahtlustatuid avalikõiguslisel alusel ette kutsuda ja seletust nõuda kaebepunktide kohta ja püüda küsimuste abil selgust saada ka üldse nende usuvaadete kohta ning paljastada olemasolevaid väärnähteid. Selles asjas on nüüd olemas kuninga käsukiri 29. maist s. a.

Kirjutajad ei kahtle, et Saaremaa konsistoorium sama teed käib ja kaitseb Jumala sõna ja Sümboliliste kirjade alusel seisvat õpetust. Ülemkonsistooriumi nimel on alla kirjutanud kindral-superdent ja prokantsler Gabriel Skragge, professorid Inge-mund Bröms ja Wiraeus, notar Zimmermann.

Saaremaa konsistoorium kutsub M. Marschall'i ette ja esitab temale rea pietismi kohta käivaid küsimusi.

Marschall tunnistas õigeaks pietistlikud vaated, et Jumala ilmutused ka tänapäev veel toimuvad, et Püha Vaimu valgustus ka vahenditult ilma Jumala sõnata võimalik on, et suuga Issanda ihu ja verd ei ole võimalik vastu võtta. Arnold'i, Dippelt'i, Böhme', Weigelini ja Hoburgi vaateid ei saa ta väärusulisteks pidada, kuna ta nende töid ei ole lugenud, samal põhjusel ka mitte dr. Peterson'i taasennustise- (apokatastasis) õpetust. Tuhandeaastase riigi küsimuses ei tea ta ütelda, kellel õigus ses asjas, kellel mitte. Konsistoorium püüdis teda kiriku õpetuse tões veenda, eriti Püha Kirja alusel.

Konsistoorium jõudis otsusele, et Marschall paljudes küsimustes pooldab pietismi seisukohti ning vaateid. Konsistoorium tegi 5. XI. 1708 kuningliku käsukirja alusel otsuse, et stud. Martin Marschall peab kõigi temast olenevate isikutega siit maalt lahkuma. M. Marschall apelleerib kuninglikule õuekohtule. 7. novembril 1708 kutsub Saaremaa konsistoorium oma ette stud. M. Marschalli venna G. Marschalli, kes on reisija-kaubasell ja on peatunud mõnda aega rittmeister Striecki juures Muhumaal. G. Marschall jääb ilmutama. Ta kirjutab konsistooriumile 15. novembril 1708 (konsistooriumis ees olnud 20. XI. 1708) vabanduskirja ja seletab, et ta reisib äriasjus kaubasellina, ta on jäänud pikemaks peatuma hilise aasta-aja pärast ja mõtleb nüüd, kui teed lubavad, Tallinna sõita ja sealt kevade alul esimeste laevadega maalt välja.

Vahepeal loobub M. Marschall apellatsioonist ja palub konsistooriumi kirjas, mis 9. XII. 1708 konsistooriumis kõne all oli, et talle lubataks jääda kohale kuni kevadeni, kuna tal puuduvad sõiduks tarvilikud vahendid ja sõit noorte laste ja raskejalgsel naisega talvel selle külma juures hädaohtlik on. Pealegi olevat Pärnu konsistoorium niisuguse pikenduse õpetaja Schilling'ile annud. Ta lubab selle aja jooksul hoiduda igasugusest informatsioonist.

Kuninglik senat kinnitas (5. ja 22. II 1709) konsistooriumi otsuse Marschalli kohta. Superdent vastab 27. märtsil 1709 ja teatab, et stud. M. Marschall on kõigi omastega maalt täiesti lahkunud. Selle teatega lõpevad selle akti andmed.

Kui lõppes meie maal Rootsi valitsus, võisid Halle pietistid

vabamalt meie maale tulla ja kirikuõpetaja ja kooliõpetaja koh-tadele asuda ja pietismi aateid ning mõtteid esitada ja levitada. A. H. Francke asutiste eeskujul on ka siin mõnda sellekohast ettevõtet algatatud. Näiteks asus Tallinna doomkiriku ülemõpetaja hallelane Christoph Friedrich Mickwitz Francke asutiste eeskujul vaeste ja vaeslaste hoolekandele. 1725 asutas ta toomvaeslaste varjupaiga, milleks osteti maja, 1728 hakati ehitama uut maja. Mõned vaeslapsed leiavad täieliku varjupaiga, mõned saavad poole ülespidamise riiete ja raamatute suhtes. Palgalisa anti sagedasti ka kooliõpetajatele. Uuel tänaval asutas ta vabakooli rektoriga ja abilisega, mille ruumid varsti ühest toast kasvasid ühe majani aia ja loomakopliga.

Veel varem (1717) pani parun Nieroth Francke asutiste eeskujul ja Francke õpilaste abil ja Halle kasvandiku õp. Wrede juhatusel käima Albu mõisa varjupaiga ning kooli saksa ja eesti laste jaoks. Eesti lastele oli antud 1717 kooliruumid kiriku juures $\frac{1}{2}$ miili Albust. Oli kavatsatud, et päris-vaeslapsed ei maksa midagi, ülalpidamine, riided, kool on neil prii, teised mak-savad oma majandusliku seisukorra järele 10—30 riigitaalrit aas-tas (vt. ligemalt A. H. Francke mõjud meie maal).

Ei saa ka märkimata jätta, et hallelaste tegevus siin on ka pinda valmistanud herrnhutlaste tegevusele meie maal. Viimaste töö meie maal on eriti kasuks tulnud rahva evangelisatsioonile, mis oli tarvilik ning kasulik ka ettevalmistuseks sisemisjoni tööle.

Esimene eesti koolipiibel.

M. A r i k e.

Käesoleval aastal ilmus Tartu linna Pedagoogilise Muuseumi usuõpetuse toimkonna toimetusel, Tartu Piibliseltsi kirjastusel kirikuõpetaja H. Põllu tõlkes esimene eestikeelne koolipiibel peal-kirja all: „Piibel, lühendatud väljaanne koolile ja kodule“.

Käesolevate ridade ülesanne on mõningate selgitavate mõtete esitamine selle piibli vajaduse ja saamisloo, samuti tema koosta-mise juures arvestatud aluste ja põhimõtete kohta.

Eeskätt on suur tarvidus sellise raamatu järele usuõpetusel ja usuõpetajatel. Usuõpetuse õppekavad, samuti autoriteetsed usuõpetuse metoodikud, nõuavad piibli lugemist usuõpetuse tun-

nis. Algkoolides tarvitatakse küll neljas nooremas klassis piibli-
loo raamatut, aga juba V ja VI klassi õppekava eeldab piibli enese
andmist õpilaste kätte.

Keskkoolis peab piiblit tarvitama peaaegu kõikides klassides,
väljaarvatud vahest V klass. Sama maksab arvatavasti ka güm-
naasiumi kohta, ehk küll käesoleval hetkel uue gümnaasiumi õppe-
kavad veel on avaldamata. Kõigiti otstarbekohane oleks, et usu-
õpetaja võiks peale klassis lugemise õpilastele ülesandeks teha
ka piibli koduse iseseisva lugemise. Peab oletama, et maa-alg-
koolides, kus õpetaja sageli kolmele kuni neljale klassile korraga
usuõpetust õpetab, suur tarvidus on lasta vanematel õpilastel
mõnel tunnil iseseisvalt piiblit lugeda, sel ajal, kui õpetaja ise ame-
tis on noorematega. Meie ei kahtle, et Uus Testament üldiselt
kohane on selliseks kasutamiseks, aga kas on seda ka piibel ter-
vikuna? Piibel on raamat kõigile, niihästi vanadele kui ka noor-
tele, kuid on siiski tunnustatud tõsiasi, et kõik üksikud o s a d
piiblis, eriti Vanas Testamendis, ei ole sobivad lastele lugemi-
seks. See tõsiasi põhjustab erilise koolipiibli vajaduse. Mitmel
pool välismaail ongi juba aastaid tarvitusel sellised piiblid või
piiblitlugemikud.

Mõnigi eesti usuõpetaja on sageli mõelnud eestikeelsele kooli-
piiblile, aga selle mõtte kui eesti oludes teostamatu kõrvale heit-
nud (vaata A. Kõögardal'i „Algkooli usuõpetuse metoodika“, K.-Ü.
„Kooperatiiv“ Tallinnas 1935, lk. 40). Selge oli igatahes, et
koolipiiblit senises iganenud tõlkes ei maksnud välja anda. Uue
tõlke valmistamine eraldi koolipiibli jaoks oleks teinud asja liiga
kalliks. Tartu linna Pedagoogilise Muuseumi usuõpetuse toim-
konnas kaaluti küsimust mitmeti. Tartu koolinõunik J. Lang
õhutas mõtet omalt poolt. Muret tekitas peale muu ka aineiline
külg: kust saada raha kirjastamiseks? Arusaadav, et eesti piibli
uue tõlke valmimisega avanesid ka koolipiibli mõtte teostamisele
uued väljavaated. Samuti lahenesid rahalised raskused: Tartu
Piibliselts oli meeleldi nõus võtma aineiline külg oma hoolde.
Asuti läbirääkimistesse piibli uue tõlke valmistaja kirikuõpetaja
H. Põllu g a, kus juures selgus, et H. Põld on valmis koostama
koolipiibli teksti, kasutades selle jaoks piibli uut tõlget. Moodus-
tati toimkond, kes töötas välja alused ja põhimõtted koolipiibli
jaoks. Toimkonda kuulusid: koolinõunik J. Lang, kirikuõpetaja
H. Põld, Tartu Piibliseltsi esindajatena kirikuõpetajad J. Treu-

mann, F. Ederberg, F. Schwartz, Tartu linna Pedagoogilise Muuseumi usuõpetuse toimkonna esindajatena usuõpetajad J. Kimmel ja M. Arike. Vastuvõetud põhimõtted olid järgmised:

1) koolipiibli tekstide valik vastaku kehtivatele usuõpetuse õppekavadele,

2) koolipiibel sarnanegu võimalikult harilikule piiblile,

3) koolipiibel olgu hinnalt kättesaadav ka kehvematele õpilastele.

Esimese põhimõtte vajadus on selge ilma et oleks tarvilik selle juures pikemalt peatuda.

Teise põhimõtte selgituseks: Mõned usuõpetajad asuvad erilise kooli piibli suhtes eitaval seisukohal, leides, et „see kaotab piibli terviku iseloomu“ (vaata Köögardal samas). Kui piibli tarvitamisel koolis olevat ülesandeks piiblit tutvustada õpilasele ja juhtida teda selle lugemisele, siis, olles kasutanud koolis vaid erilist koolipiiblit, jäävat õpilasele harilik piibel siiski võõraks, mille tõttu usuõpetus ülalmainitud sihti ei saavutavat.

Et esitatud etteheited ei tabaks kõnesolevat raamatut, on väljaandjad püüdnud temas säilitada võimalikult palju piibli-likku: juba välimus ei ole tavalise kooliraamatu oma, vaid sarnaneb piiblile; lehekülg on jagatud kahte veergu — jällegi piibli eeskujul. Trükk on küll ladina tähtedega senise gooti asemel, kuid on arvestatud seda, et ka piibli uus tõlge, mida ju praegu koolipingil viibiv generatsioon täiskasvanuna arvatavasti lugema hakkab, ilmub ladina trükis. Tähtsaim ja enesestmõistetavaim on muidugi, et koolipiibli teksti ei moodusta mitte piibli sisu ümberjutustused, nagu piibliloo raamatutes, vaid validud kohad piiblist. Nõnda et õpilane loeb koolipiiblist hariliku piibli teksti. Ühtlasi on selle põhimõtte pärast koolipiiblis raamatute järjekord sama, mis harilikus piiblis (vastandina inglise koolipiiblile, millest allpool kõne). Ka ei ole ühtegi piibli raamatut täiesti välja jäetud, vaid raamatud, mille koolipiiblis esinemine ei ole kehtivate õppekavade seisukohalt hädavajalik (näiteks prohvetite Obadja ja Naahumi raamatud) on siiski esitatud neile harilikus piiblis kuuluval kohal pealkirjaga ja lühikese sisulise kokkuvõttega kursiivis, milline trükk üldiselt on tarvitatud juurdelisatud seletuste eraldamiseks pühakirja tekstist.

Ometi läheb koolipiibel mõne kaunis olulise asja poolest hari-

likust piiblist lahku, mis lugejates võib võõrastust äratada. Tähtsaim neist lahkuminekutest on, et sünoptilised evangeeliu-
mid — Matteus, Markus, Luukas — on koondatud üheks evan-
geeliumiks, mis kannab pealkirja: „Evangeelium Jeesusest Kris-
tusest koondatuna ühte evangelistide Matteuse, Markuse ja Luuka
järgi“. Sellise koondamise olulisem põhjus oli ülalesitatud kol-
mas põhimõtte: koolipiibel olgu odav ja sellega kättesaadav ka
kehvematele õpilastele. Väljaandjad suutsid selle põhimõtte
enam-vähem teostada, sest 400-ja leheküljese, kolme kaardiga
varustatud ja kõvas köites raamatu kohta on kr. 1.25 tõesti odav
hind. Aga muidugi tuli selle tõttu leppida mõnegi paratamatu-
sega. Selline paratamatus on ka kolme esimese evangeeliumi
koondamine üheks. Koolipiibel oleks võinud ju sisaldada kõik
neli evangeeliumi, või isegi kogu Uue Testamendi, enam-vähem
tervikuna, aga raamat oleks selle tõttu muidugi tulnud palju ma-
hukam ja kallim. Sellepärast otsustati esialgu paigutada teks-
tisse küll iga evangeelium eraldi, aga loobudes paralleelkohtadest.
Kuid varsti selgus, et pärast ühe evangeeliumi tähtsamate koh-
tade valikut võis teisi võtta teksti kokku vaid mõne peatüki
ulatuses. Et see ei oleks annud kuigi õige pildi evangeeliumidest,
sellepärast võeti selles asjas osaliselt eeskujuks inglise koolipiibel
„The Little Bible. Selections for school and home“ (Oxford Uni-
versity Press, 1933), milles ka on moodustatud evangeeliumidest
üks tervik, kus juures evangeeliumide üksikud osad on koonda-
tud sisu järele uuteks üksusteks, mis kannavad vastavaid peal-
kirju, nagu „Jeesuse õpetus“ jne. Eesti koolipiiblis on aga ka
koondatud evangeeliumile tahetud säilitada üksikevangeeliumi
ilme ja on püütud sellepärast järjestada üksikuid osi võimalikult
Jeesuse elu sündmuste järjekorra järele. Johannese evangee-
lium on aga esitatud oma erilikkuse tõttu teistest lahus.

Üldiselt peab mainima, et ehk küll koolipiibli teksti koosta-
jal olid eeskujuks kolm välismaist koolipiiblit: ülalmainitud ing-
lise, peale selle soome Arth. Hjelt-Paavo Virkkunen'i: „Raamatul-
linen Lukukirja“ (1920) ja saksa: „Jugend-Bibel. Lesebuch für
den evangel. Religionsunterricht“ (Emil Roth, Giessen), siiski ei
ole ühtegi neist kopeeritud, vaid arvestatud meie kohalikke
nõudeid.

Paljudele võib näida puudusena ka see, et koolipiibli tekst
ei ole jagatud salmidesse, nagu harilikus piiblis. Osalt on seegi

odavuse põhimõttest tingitud. Aga peab ühtlasi mainima, et õpilastele sageli raskendab piibli lugemist ja sisu mõistmist piitlis esinev lause tükeldumine mitmesse salmi. Mõnedki uuemad välismaised piibli väljaanded (Menge, Schlatteri U. T.) püüavad sellest üle saada kas salmide numbrite asetamisega tekstist lahku lehekülje äärtele või muul viisil. Meie koolipiiblis esineb salmi number ainult iga uue lõigu esimese salmi ees, järgmiste selle lõigu salmide ees puudub number. Uue peatüki algust tähistab samas rasvaselt trükitud number. Nõnda võib lugeja üldiselt ometi kohtade suhtes orienteeruda. Iga salmi varustamine vastava numbriga lehekülje serval oleks teinud asja jällegi kallimaks.

Nagu ülal mainitud, leidub raamatus ka kolm kaarti: Palestiina Vana Testamendi ajal, Palestiina Jeesuse ajal ja Pauluse misjoniretkete kaart. Peale selle on ta varustatud veel väikese ülevaatega piiblis esinevate mõõtude, kaalude ja rahade kohta, mis usuõpetajale, eriti mitte-teoloogile, võib osutada väga kasulikuks. Mitte-teoloogi on arvestatud ka sellega, et on vastavatel kohtadel esitatud andmed, kus leida harilikus piiblis mõni tuntum, aga koolipiiblist ruumipuudusel väljajäetud lugu, näiteks lugu Paabeli torni ehitusest (lk. 9).

Muidugi võib kõnesolevat raamatut mitmeti arvustada ja leida tema juures vigu ning puudusi, mis järgmise väljaande juures võiksid olla välditavad, ometi on selge, et eesti kooli usuõpetus koolipiibli ilmunisega on jõudnud suure sammu edasi. Aidaku koolipiibelgi levitada piiblivaimu koolis ja kodus. See valmistab pinda omalt kohalt ka sisemisjoni tööle, kuna selle töö tõukejõuks on sama piiblivaim.

Esimese eesti keeles a. 1535 trükitud raamatu tähendus kirikuloo seisukohalt.

O. Sild.

Usupuhastuse ajal sai tähtsamaks raamatuks evangeeliumi-usulistele rahvastele rahvakeelne piibel. See raamat oli nende puhastatud usu ainuke otsene alus.

Rahvakeelne piibel pani ühtlasi aluse paljude rahvaste rahvuslikule kirjandusele.

Kuigi usupuhastus tuli eestlaste maale juba alates 1524, ei

saanud osaks eestlastele saada omale eestikeelset piiblit samal ajal, kui suurem osa evangeelseid rahvaid omale said rahvakeelse piibli. Eestlased said omale alles 1686 Vastse Testamendi; 1715 Uue Testamendi, 1739 eestikeelse piibli. Viivituse põhjuseks oli kõigepealt asjaolu, et katoliku ajal jäid ka peale usupuhastuse levimist kiriku- ja riigi valitsused katoliku-usulisteks. Neil aga oli kõige enam majanduslikke võimalusi ja võisid kõige paremini leida ja mobiliseerida vaimlisi jõude.

Usupuhastus levis eeskätt linnades. Linnades aga puudus sel ajal nähtavasti tarvilik vaimline jõud ja ohvrimeelsus majanduslikul alal, et niisugust kapitaalteost eestikeeles trükki toimetada ja trükkida lasta. Vasallkonna hulgas maal oli lugu selles suhtes sel ajal veel nõrgem, pealegi oli vasallide eneste usuline seisukoht sel ajal veel kõikuv ja osalt eitav evangeeliumi usu suhtes.

Kuid usupuhastuse ajal hakkas piibli kõrval jõudsasti levima ka veel üks teine, aga hästi pisem, vaimulik rahvakeelne raamat, nimelt katekismus, eriti sellest ajast peale, kui Luter oma kuulsad katekismused välja andis a. 1529. Evangeelsed katekismused hakkasid kujunema tähtsamaks rahvalikuks õpetus- ja kasvatusvahendiks kirikus ja kodus, lokaalvisitatsioonidel külades ja kodudes, katekisatsioonides kirikuvisitatsioonidel. Niisuguse eestikeelse katekismuse toimetamine ja väljaandmine vastas enam meie maal tol ajal olemasolevatele vaimlistele ja ainelistele jõududele; pealegi oli see raamat suure praktilise tähsusega. Linnaeestlaste seisukord ja tegevus aga nõudis vastutulekut ja usukinnitust. Eestlaste tähtsus nõudis, et ka neile mingi usupuhastuse vaimulik and osaks saaks. Seisukord tol ajal oli niisugune, et linnaeestlaste sellekohaseid tarvidusi tuli püüda rahuldada, olid ju linnaeestlased usupuhastuse levimist mitmeti toetanud ning soodustanud ja moodustasid võitluses Jumala sõna eest abiväe, millist evangeelsed linnasakslased ei tohtinud halvasti kohelda ja nende usulisi tarvidusi ignoreerida, vähemalt nii kaua kuni neil abiväge tarvis oli. Eriti avaldavad suuremate linnade (Tartu ja Tallinna) eestlased sel ajal tõusu tendentsi.

Niisuguse kirjeldatud olukorra juures on arusaadav, et püüti muretseda eeskätt linnaeestlastele

vähemalt emakeelne katekismus. Katekismuse tõlkimist võidi eeskätt oodata eesti koguduste juhtidelt, eriti Tartus ja Tallinnas. On teada, et Tartu eesti Jaani koguduse õpetaja Franz Witte tõlkiski eesti keelde Luteri väikese katekismuse; see trükiti ordumeistri kulul Lüübekis 1554, tähendab ajal, mil olid pinevad võitlused katoliiklaste ja protestantide vahel raugenud. See raamat on arvatavasti mõnda aega tarvitusel olnud, kuid on siis hoopis kaduma läinud. Seda katekismust peeti vanemaks eesti keeles trükitud raamatuks.

Kuna Witte kateksimus oli kirjutatud Tartu murdes, oli iseenesest mõeldav, et ka Tallinna linna eestlastele on muretsetud omamurdeline katekismus. Kuid selle kohta puudusid kaua teated. Mõningate aastate eest leiti Tallinna linna arhiivis teateid a. 1549 ja 1537, mis rääkisid mingisugustest eesti katekismustest, millede saksa-keelse teksti autoriks pidi olema magister Simon Wanradus (Wanradt) ja tõlkijaks Johan Koell (Köll); need katekismused, kui nad trükist Tallinna jõudsid, keelati rae poolt ära, kuna see arvas neis leiduvat mitte väikseid eksitusi (errata). Nendes eksitustes ei pea raad 1537. a. teate järele mitte tõlkijat Kölli süüdlaseks, vaid autor Wanrad'i (alse ein principaell der szake).

Eestimaa Kirjanduse Seltsi raamatukogus leidis dr. H. Weiss hiljem novembris 1929 ühe 16. sajandi kõite kaantes, täitematerjalina kasustatud, 11 vigastatud fragmenti, mis kuulusid ühele alasaksa-eesti katekismusele, mis viimase fragmendi teatel on trükitud 25. augustil 1535 Wittenbergis Hans Lufft'i juures. Fragmentid käivad usutunnistuse II ning III artikli, Meie-Isa-palve seletuste, ristimise-sakramendi ja õhtusöömaaja-sakramendi kohta (10 käsu kohta ei ole midagi säilinud). Dr. Weiss samastas nüüd, nähtavasti õigusega, katekismuse, millesse kuulusid need fragmentid ja mis sisaldas umbes 120—140 lk. oktaavis Wanradt-Kölli katekismusega, millest rääkisid Tallinna linna arhiivi eespoolmainitud teated, ja andis ühes dr. P. Johansen'iga fragmentid välja a. 1930 (Beiträge zur Kunde Estlands, XV. 4. lk. 95—133).

Õeldust võiks arvata, et nähtavasti Wanradt-Kõlli katekismust ei ole Tallinnas peaaegu müüa saadudki, vähemalt mitte avalikult. Kuid see küsimus ei ole m. a. veel küllalt selge.

Tõuseb küsimus: mis oli õieti selle katekismuse keelu põhjuseks? Võimatu on, et trükivead või üldse tõlge keelu põhjuseks oli: rae poolt on selge sõnaga öeldud, et eksitused (errata) mitte Kõlli arvele ei lähe, vaid Wanradt'i arvele. Need „errata“ peavad sisulised olema. Säilinud fragmentidest üksi ei saa süüks arvatud sisulisi eksitusi ära tunda. Peame aga meeles pidama, et usupuhastuse alul oli usupuhastuse sisu ja eesmärgi kohta mitmeid seisukohti ja põhimõtteid (Järgneb).

Saksa Sisemisjoni Keskoimkonna end. eesistuja,
Berliini ülikooli usuteaduse professor emer.

Reinhold Seeberg †.

Reinhold Seeberg on meie kodumaalt võrsunud. Ta on sündinud 5. aprillil (u. k. j.) 1859 Põraveres (Pärnu-Jakobi kihelkonnas) eesti soost mõisarentniku pojana. Koolis käis Tallinna kubermangugümnaasiumis (1870—1878), siis Tartu ülikoolis (1878—1882). Oktoobris 1884 sai ta Tartu usuteaduskonnas usuteaduse magistriks, tema sellekohane väitekiri käsitles kirikumõiste ajalugu. Tema magistri-astme diplom on trükitud 1885. Oli esmalt eradotsent ja sai siis 1885 dotsendiks, 1887 ka ühtlasi ülikooli koguduse adjunktiks. Abiellus kodumaal 1886. 1889 kutsuti ta Erlangeni ülikooli Hauck'i järeltulijaks, 1894 sai ta sealsamas Frank'i järeltulijaks. 1898 kutsuti ta Berliini ülikooli, mis ka tema teaduslise tegevuse väljaks on jäänud. Pärast emerituuri luges ta veel emeeritusena ja kavatses seda ka eeloleval poolaastal teha, kui surm vahele astus 23. oktoobril 1935.

R. S. oli juba Tartus kuulus oma kõneosavuse poolest: ta oli õppetoolil ja kantslil kirglikult vaimustatud ja teisi kaasakiskuv kõnemees. Tartust lahkudes omandas ta fakulteedi otsusel usuteaduse audoktori astme. Välismaal anti temale ka veel filosoofia, õigusteaduse ja arstiteaduse audoktori aste.

Eriti on R. S. teaduslikult tegev olnud süstemaatilise ja ajaloolise usuteaduse aladel. Tema on palju kirjutanud. Tähtsama-

teks teosteks tuleb arvata tema suur „Lehrbuch der Dogmengeschichte“ (I, 1930³, II, 1930⁴, III, 1930⁴, IV 1, 1917, IV 2, 1920) ja tema „Christliche Dogmatik“ I ja II (1924 ja 1925). R. S. asutas omal ajal erilise usuteaduslise nn. „modern-positiivse“ kooli, kuhu on kuulunud oma teaduslise suuna poolest ka mitmeid Tartu fakulteedi liikmeid. See kool seadis oma eesmärgiks jääda vanale usule sisuliselt truuks, kuid leida tema väljenduseks ajakohaseid vorme.

Rahvuslikult on R. S. liitunud oma uue kodumaa suurrahvaga, kelle teenistuses ta väsimatult on seisnud ka sisemisjoni töö alal. Kuid oma vana kodumaa mälestus ei ole temas hoopis kustunud ja ta on tema vastu huvi tundnud, kuigi vahest oma-moodi.

Käesoleval aastal möödus viiskümmend aastat sellest ajast kui trükiti Reinhold Seebergi mag. theol. astme diplom. Välismaa vanades ülikoolides, nagu ka endises vanas Tartu ülikoolis oli viisiks, et 50 aasta möödumisel veel elavate kirjas viibivatele teadusemeestele u u e n d a t i nende teaduslik diplom nn. kuld-diplomi väljaandmise teel. R. S.'le on välismaa ülikoolid nende poolt antud diplomite suhtes seda teinud. R. S. on selle järele Tartu usuteaduskonnale oma soovi teatavaks teinud, et ka Tartu usuteaduskond seda teeks, kuna see ju õieti selles asjas tuleb põhifakulteediks lugeda. Kuigi praeguse ülikooli seaduses selle kohta määrust ei leidu, otsustas Tartu usuteaduskond: uuendada Reinhold Seeberg'ile tema 50 aasta eest trükitud mag. theol. astme diplom, koostas endise Tartu ülikooli eeskujudel antava kulddiplomi teksti ja palus ülikooli valitsust välja anda Reinhold Seeberg'ile vastav kulddiplom. Ajal, mil see usuteaduskonna palve ülikooli valitsuse koosolekul harutusele tuli, oli saanud ajaleheteadete, et R. S. on surnud.

Usuteaduskonna kõnesolev otsus jäägu nüüd püsima austuse avaldusena Tartu fakulteedi endise liikme mälestusele.

O. S.

Usuteadusline Ajakiri

Ilmub 1933. a. peale Akadeemilise Usuteadlaste Seltsi ajakirjana (seni andis välja Usuteaduskond) aastas neli numbrit à 32 lhk. kokku 128 lhk. Peale selle lisavihud.

Tellimise hind 1935. aastaks sisemaale **2 kr.**, välismaale **2 kr. 50 snt.**: üksiknumbri hind **50 snt.** Lisavihkude hind igakord eriti.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised ja linnades suuremad raamatukauplused. Pealadu Tartus, Akad. Usuteadl. Selts (Peeter Põllu t. 2) ja Akad. Kooperatiivi raamatukaupl. (Ülikooli t. 15, Tartus), tel. 63. Toimkonna aadr.: Tartu, Peeter Põllu t. 2. Akad. Usuteadl. Selts.

Vanemad aastakäigud I—V, à 2 kr.

Üksikud lisavihud:

- 1) O. Sild, Kas Tallinna doomkirik on kirikuloolises arenemiskäigus olnud piiskopikirikuks? 1926, hind 50 snt.
- 2) Usuteaduslisi oskussõnu. Trükk otsas; ilmub uus trükk.
- 3) Tartu Usuteaduskond Rootsi ajal. 1932, hind 1 kr.
- 4) M. J. Eisen. Väandra Tõnn 1932. a. teadete valgustusel 1933, hind 50 snt.
- 5) Hugo Masing. Anatoti prohvet. 1933, hind 50 snt.

Muid Akadeemilise Usuteadlaste Seltsi toimetusi:

- 1) Peeter Põld. Usuline kriis, 1932, hind 50 snt.
- 2) Hilda Kasak. „Ratsionalist“ ja psühhoanalüütiline ilma-vaade, 1933, hind 25 snt.
- 3) Theophil Spoerri. Argipäeva Isand, hind 50 snt.
- 4) Mart Morats. Oxfordliikumine, hind 25 snt.
- 5) W. J. Oehler. Viljakas vaikimine, hind 1 kr.

Märkus: Akad. Usut. Seltsi liikmed saavad kõiki Seltsi väljaandeid 50 % hinnaalandusega.

Ladu: Akad. Usuteadl. Selts, Tartu, Peeter Põllu t. 2 ja Akadeem. Kooperat. raamatukauplus, Ülikooli t. 15, Tartus.